

İŞ HUKUKUNDA CEZALAR

Öcal Kemal EVREN
İş Müfettişi

TÜRMOB YAYINLARI- 277
ANKARA - 2005
Sirküler Rapor Serisi
Seri No: 2005 - 12

TÜRMOB Adına Sahibi
Mehmet TİMUR

Sorumlu Yazışleri Müdürü
Ali E. DOĞANOĞLU

Dizgi - Düzenleme

TÜRMOB
Basın - Yayın Servisi

Yayın Türü

Yaygın Süreli

Baskı

Fersa Matbaası
(0.312) 278 43 56

Sirküler Rapor kitaplarında yer alan yazılarda ileri sürülen görüşler yalnızca yazarlarına aittir. Yayıncı kuruluş TÜRMOB'u bağlamaz.

ÖNSÖZ

Bilgi ve iletişimin ön plana çıktığı bir çağı yaşıyoruz. Muhasebecilik, Mali Müşavirlik mesleği doğası gereği bilgiye ve bilgininde sürekli güncel olmasına dayanmaktadır. Bu yapısı itibarıyla mesleğimiz çağımızın en önemli mesleklerinden birisi haline gelmiştir. TÜRMOB ve Odalarımız, meslektaşlarımızın ihtiyaç duyduğu bilgi ve eğitimi karşılaması temel öncelikleri arasındadır.

Meslektaşlarımızın ve aday meslek mensuplarımızın ihtiyaç duyacakları bilgiye, en kolay şekilde ulaşmalarını sağlamak, TÜRMOB'un temel hedeflerinden birisidir. Geniş bir yayın yelpazesi ile bu eğitim ve bilgileneceğe yönelik ihtiyacı karşılamaya çalışıyoruz. **Sirküler Rapor** yayınımla mevzuatta meydana gelen değişiklikleri ve uygulamaya yönelik bilgilendirmeyi sağlama gayreti içindeyiz.

Sirküler kitaplarımız, bir plan doğrultusunda hazırlanarak, her ay bir kitap olarak sizlere ulaştırılmaktadır. Kitaplarımız bir okuma komisyonu tarafından incelendikten sonra basılarak sizlerin istifadesine sunulmaktadır.

Siz değerli meslektaşlarımızın ve stajyerlerimizin beğeni ve takdirini toplayacağına inandığımız 2005-12 Seri Numaralı bu kitabı; İş Müfettişi Öcal Kemal Evren tarafından hazırlanan "**İş Hukukunda Cezalar**" isimli eser oluşturuyor. Bu çalışma bir kaynak kılavuz niteliğinde olup konuyu örnekleri ile açıklamaktadır.

Kitabın, meslek camiamıza ve uygulamacılara faydalı olmasını diliyoruz.

Nail SANLI
Genel Sekreter

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM İŞ HUKUKU KURALLARI VE CEZALAR

I. CEZALANDIRMANIN TEMEL İLKELERİ	3

II. İŞ HUKUKU KURALLARININ NİTELİĞİ	6
A) İş Hukuku Kurallarının Niteliği	6
B) İş Hukuku Kuralları ve Ceza	7

III. İŞ HUKUKU SİSTEMİ İÇİNDEKİ CEZA KURALLARININ DEĞİŞİMİ	9
A) Genel Olarak	9
B) Değişim Nedenleri	9
C) Değişim Süreci, Yönü ve Bugünkü Durum	11

IV. CEZA KURALLARININ TÜRLERİ	12
A) İdari Para Cezaları	12
B) Adli Para Cezaları	14
C) Hürriyeti Bağlayıcı Cezalar	15
D) İşyerinin Kapatılması ve Çalışmaktan Alıkonulma	17

V. CEZA SORUMLULUĞU	17
A) Gerçek Kişiler Açısından	17
B) Tüzel Kişi Açısından	18
C) İşveren Vekillerinin Durumu	19

VI. CEZALANDIRMA İLE İLGİLİ DİĞER HUSUSLAR. .22	
A) Uygulama Mercii ve Cezalara İtiraz	22
B) Cezaların Tahsili ve Gecikme Zammı	23
C) Zamanaşımı	25

İKİNCİ BÖLÜM
ÇALIŞMA HAYATI İLE İLGİLİ CEZAHÜKÜMLERİ

I. BİREYSEL İŞ HUKUKU AÇISINDAN	28
A) İş Yasası	28
B) Deniz-İş ve Basın-İş Yasaları	30
C) Çalışma Hayatını İlgilendiren Diğer Yasalar	32
1. 394 sayılı Hafta Tatili Hakkında Yasa	32
2. 2559 sayılı Polis Vazife ve Selahiyet Yasası	33
3. 3308 sayılı Mesleki Eğitim Yasası	33
4. 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Yasası	34
5. 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Yasa	34
6. 4904 sayılı Türkiye İş Kurumu Yasası	35
7. 5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Yasa	35
8. 6301 sayılı Öğle Dinlenmesi Hakkında Yasa	36
II. TOPLU İŞ HUKUKU AÇISINDAN	36
A) Sendikalar Yasası	36
B) Toplu İş Sözleşmeleri Grev ve Lokavt Yasası	37
III. CEZA HUKUKU AÇISINDAN	38
SONUÇ	41

EKLER

1. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu (ilgili maddeler)44
2. 5326 sayılı Kabahatler Kanunu (ilgili maddeler)64
3. 5252 sayılı Türk Ceza Kanununun Yürürlük ve
Uygulama Şekli Hakkında Kanun81
4. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (ilgili maddeler) . . .88
5. 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı
Hakkında Kanun (ilgili madde)107

GİRİŞ

İşçiyi; iş sözleşmesinin şartlarının belirlenmesi ve sonrasında çalışma ortamının işçi lehine iyileştirilmesi ve meydana gelen bu şartların korunması anlamında, desteklemek amacıyla oluşturulan iş hukuku normlarının, önemlice bir kısmı özel hukuk alanını ilgilendirdiği halde, ceza hükümleriyle donatılarak, işçi aleyhine değiştirilmesinin, uygulanmamasının veya eksik uygulanmasının önüne geçilmek istenmiştir. Bu anlamıyla ceza hükümlerinin olmadığı bir iş hukuku sisteminin sağlıklı bir şekilde; öngörülen amaçlar doğrultusunda işlemesi beklenemez. Bunun yanında gerek iş hukukunun sahip olduğu dinamizme bağlı olarak gerekse değişen hukuki ve siyasi şart ve beklentiler nedeniyle, özellikle Ülkemizde, genel olarak ceza hukuku ve buna bağlı olarak iş hukuku içinde bulunan ceza hükümlerinin hızla yeniden yapılandırıldığı izlenmektedir Yasaları bilmemek genel anlamıyla mazeret kabul edilmeyeceğinden bu değişimi izlemek ve son hali tespit ve anlamak uygulayıcılar için oldukça önem arz etmektedir.

Diğer taraftan, değinildiği üzere, özellikle son bir iki yıl içinde değişim hızlı bir seyir izlemiş; sonrasında ise birbiri ile bağlantılı, eskiye göre daha karmaşık ve henüz tam olarak bilinmeyen yasa hükümleri ortaya çıkmıştır Bu noktada çalışmanın amacı da bu değişimi tanıtmak ve son hali tespit ederek okuyucuya sunmak olarak belirlenebilmektedir.

Bu amaçla konu ele alınırken sosyal ceza hukukunun kavramsal açıklamalarından kaçınılmış, uygulayıcıya dönük, pratik açıklamalara yer verilmeye çalışılmış; özellikle ceza hukukundaki değişimlerin iş hukuku içinde var olan ceza hükümlerine etkileri incelenmiştir.

Bu sınırlamalara tabi olarak iki bölümde toplanan çalışmanın birinci bölümünde; iş hukuku ceza ilişkisi, iş hukukunda ve iş hukuku ile ilgili olduğu kadarıyla ceza hukukunda yer alan ceza türleri, ceza sorumluluğu ve cezaya ait uygulama mercii, tahsil ve gecikme zammı ile zamanaşımı konularına yer verilmiştir İkinci bölümde ise iş hukuku sistemi içinde yer alan ceza hükümleri, ceza hukuku normları ile birlikte açıklanmaya ve tanıtılmaya çalışmıştır

BİRİNCİ BÖLÜM

İŞ HUKUKU KURALLARI VE CEZALAR

I- CEZALANDIRMANIN TEMEL İLKELERİ

Ceza hukuku toplumun tamamını ilgilendiren; gündelik hayatta devamlı dikkat ettiğimiz veya etmemiz gereken bir kurallar bütünüdür. Kişinin bilerek veya bilmeyerek yaptığı eylemler ve sarfettiği sözler bir başkasının haklarına tecavüz niteliği kazandığında kişinin cezalandırılması söz konusu olmaktadır

Ancak hangi eylemlerin ve sözlerin suç olacağı ve cezasının ne olacağı konusunda kişilerin farklı görüşleri olacaktır. Bu durumda kısıtları kişilerin değil düzenleyici fonksiyonu yaptırımlarla desteklenmiş olan devletin belirlemesi gerekmektedir. Bu durumda da devletten devlete değişen bir hukuk düzeni ortaya çıkacaktır ki, bu da istenen bir durum değildir. İlerleyen zaman içinde hemen her hukuk alanında olduğu üzere, ceza hukukunda da, en azından aynı hukusal temelleri esas alan devletler arasında, bir uygulama birliğinin oluştuğunu görmek mümkündür. Ülkemiz de tercih ettiği hukusal bütünlük içinde avrupalı bir hukuk sistemini kurmak ve devam ettirmek istemiş; ceza hukuku prensipleri de bu nedenle avrupalı temeller üzerine gelişmiştir.

Eski Türk Ceza Yasası'nda olduğu, gibi yeni 5237 sayılı Türk Ceza Yasası da hemen ilk bölümünde cezalandırmanın genel ilkelerini; prensiplerini ortaya koymuştur.

Bu prensiplerden hemen hemen en önemlisi suçta ve cezada kanunilik ilkesidir. Türk Ceza Yasası'nın 2'nci maddesinde bu temel il-

ke, 'kanunun açıkça suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz. Kanunda yazılı cezalardan ve güvenlik tedbirlerinden başka bir ceza ve güvenlik tedbirine hükmolunamaz' denilmek suretiyle belirlenmiştir. Buna göre bir fiile suç denilebilmesi için bu fiilin kanun tarafından açıkça suç sayılması gerekmekte ve bu suç karşılığında yine yasada belirtilen ceza verilmektedir. Böylelikle kişilerin kendi iradeleri ile suç ve karşılığı ceza oluşturma ve uygulama keyfiyetlerinin önüne geçilmiş olmaktadır. Kaldı ki, bu düzenleme aynı maddenin ikinci fıkrasıyla, iradenin düzenleyici işlemleriyle suç ve ceza konulamaz denilmek suretiyle sadece kişileri değil aynı zamanda hükümet ve diğer organları da kapsar şekilde genişletilmiştir. Suç ve cezada kanunilik ilkesinin önemli bir uzantısı suç ve ceza hükümlerinin kıyas yoluyla genişletilmesinin mümkün olmamasıdır. Yine bu husus da 2'nci maddenin son fıkrasında kanunların suç ve ceza içeren hükümlerinin uygulanmasında kıyas yapılamaz, ifadesi ile yer almıştır. Kıyas yolunun kapatılmasının doğal bir sonucu madde metninde de öngörüldüğü üzere suç ve ceza içeren hükümlerin, kıyasa yol açacak biçimde geniş yorumlanmamasıdır. Buna göre suç ve ceza içeren hükümlerin dar yorumla irdelenmesi, fail hakkında suçu ve doğal olarak cezayı ağırlaştırıcı geniş manada yorumların yapılmaması gerekmektedir.

Cezalandırmanın diğer bir temel ilkesi ceza hükümlerinin zaman itibariyle uygulanması noktasında kendini göstermektedir. Türk Ceza Yasası'nın 7'nci maddesine göre kişinin işlediği tarihte, yürürlükte bulunan kanuna göre suç sayılmayan ancak daha sonra çıkan kanunla suç olarak kabul edilen bir fiilinden dolayı cezalandırılması veya suç işlendikten sonra çıkan bir kanunla suç olmaktan çıkarılan fiilinden dolayı cezalandırılması mümkün değildir. Bu şekil bir ceza verilmiş ise hukuki neticeleri ve infazı kendiliğinden ortadan kalka-

caktır. Yine madde hükmüne göre suçun işlendiği tarihte yürürlükte bulunan kanun ile daha sonra çıkan kanun arasında o suçtan dolayı fark varsa failin lehine olan hükümlerin uygulanması gerekmektedir.

Diğer bir cezalandırma ilkesi ceza hükümlerinin yer bakımından uygulama sınırlarının tespitinde yer almaktadır Türk Ceza Yasası'nın 8'inci maddesine göre Türkiye'de işlenmiş suçlar hakkında Türk kanunları uygulanacaktır. Eğer fiilin kısmen veya tamamen Türkiye'de işlenmişse veya netice Türkiye'de gerçekleşmiş ise veya Türk kara ve hava sahaları ile Türk karasularında, açık denizde ve bunun üzerindeki hava sahasında, Türk deniz ve hava araçlarında veya bu araçlarla, Türk deniz ve hava savaş araçlarında veya bu araçlarla, Türkiye'nin kıt'a sahanlığında veya münhasır ekonomik bölgesinde tesis edilmiş sabit platformlarda veya bunlara karşı suç işlenmiş ise, suç Türkiye'de işlenmiş sayılacaktır.

Yasanın 4'üncü maddesinde temel ilkelerden biri olan yasayı bilmemenin mazeret kabul edilemeyeceği yer almaktadır. Buna göre ceza kanunlarını bilmemek mazeret sayılmayacak ve kişiyi cezadan kurtarmayacaktır. Buna göre her kişinin ceza yasaları hakkında genel de olsa bilgi sahibi olmasında fayda bulunmaktadır.

Yasada yer alan ilkelerden biri de kişilerin adalet ve kanun önünde eşit olmaları gerekliliğidir. Yasanın 3'üncü maddesi hükmüne göre suç işleyen kişi hakkında işlenen fiilin ağırlığıyla orantılı ceza ve güvenlik tedbirine hükmolunması gerekmektedir. ve Ceza Kanununun uygulamasında kişiler arasında ırk, dil, din, mezhep, milliyet, renk, cinsiyet, siyasal veya diğer fikir yahut düşünceleri, felsefi inanç, milli veya sosyal köken, doğum, ekonomik ve diğer toplumsal konumları yönünden ayırım yapılması ve hiçbir kimseye ayrıcalık tanınması yasaktır.

II. İŞ HUKUKU KURALLARININ NİTELİĞİ

A) İş Hukuku Kurallarının Niteliği

Kapitalist çalışma ilişkilerinin gelişim süreci içinde öncelikle kadın ve çocuk işçileri ve yine özellikle iş güvenliği anlamında desteklemek amacıyla oluşturulan atılan iş hukuku kuralları zaman ilerledikçe bu koruyucu fonksiyonunun kapsamını sözleşme düzenini de ilgilendirecek şekilde genişletmiş, gerek bireysel anlamda gerekse toplu anlamda işçiyi ve onların meslek örgütlerini içeren bu düzenlemeler başlı başına bir hukuk sistemi haline gelmiştir. Koruyucu nitelikte olan bu hukuk sistemi ise günümüzde sosyal devlet ilkesinin ve uygulamalarının esas karakterini belirlemiş durumdadır

Bu haliyle iş hukuku kurallarının öncelikle bireysel ve toplu olmak üzere iki düzeyinin olduğu görülmektedir. Buna göre bir takım kurallar, sadece bir işçi veya işçiler ile işverenleri arasındaki ilişkiyi düzenlemesiyle bireysel iş hukuku alanına dahil olmaktadır. Diğer bir takım iş hukuku kuralları ise işçilerin mesleki örgütlenmeleri, özellikle işçi sendikaları ve işçi sendikaları ile işverenler veya işveren sendikaları arasındaki ilişkileri ve sendikalar faaliyetleri düzenlemesi bakımından ele alınarak, toplu iş hukuku kurallarını oluşturmaktadır.

Yine birinci paragraftaki anlatımdan hareketle iş hukuku kurallarının işçiyi desteklemek ve korumak amacıyla oluşturulduğu görülmektedir. Bireysel anlamda sözleşme kurallarının düzenlenmesinde ve çalışma ortamının belirlenmesinde işverene göre pazarlık gücünün az olduğu ortaya çıkan ve bu nedenle gerek sözleşme şartları gerekse çalışma ortamı şartları aleyhine gelişen işçiyi öncelikle desteklemek ve meydana gelen koruyucu yeni sistemi devam ettirmek iş hukuku kurallarının ana hedefini teşkil etmektedir. Toplu iş hukuku anlamında ise, yasalarla işçilerin örgütlenmelerinin serbest

birakılması ve bu ögütler eliyle işveren ile sözleşme ve çalışma ortamı şartlarının iyileştirilmesi bakımından mücadelenin tanınması ve korunması söz konusu olmaktadır

İş hukuku kurallarının bir yandan iki taraf arasındaki sözleşme şartları ile ilgili olması nedeniyle iş hukuku kurallarının özel hukuk alanına dahil ederken, diğer taraftan iş hukuku kurallarının bir kısmının kamu düzenine ilişkin olması, iş hukukunu bir yönüyle de kamu hukuku alanı içine almaktadır. Bu halde iş hukuku kurallarının kendine has bir yapısı olduğu ileri sürülebilir.

Görülen diğer bir özellik, iş hukuku kurallarının genel hukuki tanımlamalar içinde aldığı yer bakımından ortaya çıkmaktadır. Dikkat edileceği üzere, iş hukuku kurallarının işçiyi desteklemek ve korumak amacı gütmesi, söz konusu kuralların emredici nitelikte düzenlenmesini zorunlu kılmaktadır. Gerçekten de iş hukuku içinde kuralların genellikle emredici bir şekilde ele alındığı, taraf ve özellikle de işveren inisiyatifinin sınırlandırılmaya çalışıldığı görülmektedir. Ancak bu husus mutlak bir anlam taşımamaktadır. Zira, iş hukuku kurallarının önemlice bir kısmının işçi yararına daha çok fayda sağlama halinde taraflarca miktar veya sınır itibarıyla değiştirilmesi özelliği de yine yasalar tarafından tanınmıştır. Buna göre geneli itibarıyla, iş hukuku kurallarının nispi emredici hukuk kuralları olduğu ortaya çıkmaktadır.

B) İş Hukuku Kuralları ve Ceza

Ceza, hukuk sistemi içinde vazgeçilemez araçlardan biri olarak kabul edilebilir. Gerçekten de cezai yaptırıma bağlanmamış bir hukuk kuralının çiğnenmesi veya uygulanmaması her zaman mümkündür. Bu nedenle özellikle kamu düzenine ilişkin hukuk kuralları yaptırımlara bağlanarak güçlendirilmiş ve bu hukuk kurallarının bireyler

tarafından tanınması ve gereği gibi uygulanması sağlanmaya çalışmıştır.

Ancak, iş hukuku sistemi içinde tüm hukuk kurallarının kamu düzenine ilişkin olmamasına rağmen, yine de özellikle sözleşme şartlarının işçi aleyhine değiştirilmesi veya çalışma ortamının sağlığı tehdit edici bir şekilde belirlenmesi söz konusu olduğunda cezaların öngörüldüğü ve uygulandığı izlenmektedir.

Yukarıdaki bölümde de aktarıldığı üzere, sosyal devlet uygulamaları içinde koruyucu hukuk kuralları, işçi aleyhine sözleşme şartlarının ve çalışma ortamının tezahür etmemesi amacına yönelik olduğundan ve yaptırıma bağlanmamış bir iş hukuku sistemi içinde bu şartların her zaman işçi aleyhine tezahür etmesi mümkün olduğundan, iş hukuku kurallarının yaptırımlara bağlanmasının bir gereklilik olduğu ortaya çıkmaktadır.

Diğer taraftan, iki tarafın sözleşme şartlarını serbestçe belirlemesi ve sözleşme şartlarının uygulanmaması veya eksik uygulanmasının yargı yoluyla önlenmesi gerektiği ileri sürülebilir. Ancak bu durumda da maddi anlamda işçinin bu yargı sürecinin yol açtığı masrafları karşılması, işsiz kalması, yargı sürecinin hızlı işlemesinin kimi zaman mümkün olmaması gibi nedenlerle, iş hukuku sistemi içinde, hukuk kurallarının yaptırım gücünün cezalar ile sağlanmaya çalışılmasının daha pratik ve işçiyi koruyucu bir fonksiyon taşıdığı görülmektedir.

Bu amaçlarla günümüzde ve özellikle ülkemizde iş hukuku içinde genellikle adli veya idari nitelikte para cezaları ile kaynağını Ceza Yasasında alan bazı hürriyeti bağlayıcı cezalarla ve şartları oluştuğunda işyerinin kapatılmasının ve çalışmaktan alıkonulmanın mümkün kılınmasıyla, bir yaptırım gücünün oluşturulduğu görülmektedir.

III. İŞ HUKUKU SİSTEMİ İÇİNDEKİ CEZA KURALLARININ DEĞİŞİMİ

A) Genel Olarak

Genel olarak ceza kurallarının da her hukuk kuralı gibi değişen şartlara göre değiştirilmesi veya ortadan kaldırılması veya yeni hükümlerin ortaya konulması gerekmektedir. Özellikle iş hukukunun devingen yapısı içinde her an yeni bir çalışma biçiminin ortaya çıktığı, yeni bir teknolojik gelişmenin çalışma şartlarını değiştirdiği ve geliştirdiği veya genel ekonomik ve siyasi yapıya yahut beklentilere göre çalışma yaşamının da etkilendiği düşünüldüğünde belki de en hızlı değişmek zorunda olan ceza hükümlerinin de iş hukuku sistemi içinde olduğu ileri sürülebilir. Zira temel toplumsal güçlerden biri olan ekonomik düzen temelinde çalışma düzenini içermekte; bu düzende ortaya çıkan değişim ve gelişim temel toplumsal büyüklüklere en hızlı bir şekilde etki etmektedir. Bu anlamda iş hukuku kurallarının da hızlı değişimlere cevap verecek şekilde yeniden düzenlenmesi ve söz konusu hukuk kurallarının caydırıcılığını sağlayan ceza hükümlerinin de bu bağlamda ele alınması gerekmektedir. Buna göre, genel itibarıyla iş hukuku sistemi içinde ceza kurallarının değişimi iş hukuku sisteminin gelişimi ve değişime bağlı olmakta, değişim ihtiyacı siyasi veya hukuki nedenlere dayanmaktadır.

B) Değişim Nedenleri

Yukarıda da değinildiği üzere, ceza kurallarının değiştirilmesindeki temel nedenlerden biri hukukidir. Ancak burada tek bir nedenden değil sonuçta ancak hukuk düzeninin cevap verebileceği birden çok nedenden söz etmek gerekmektedir.

Bu noktada en göze batan nedeni ceza kurallarının caydırıcılığının

sağlanması ve korunması oluşturmaktadır Bu bağlamda herhangi bir düzenlemenin ihlali halinde öngörülen cezanın caydırıcılıktan uzak olduğunun gözlenmesi veya değişen ekonomik göstergelerle zaman içinde, özellikle para cezalarında izlendiği kadarıyla, cezanın caydırıcılığının kaybolması söz konusu olabilmektedir

Önemli hukuki nedenlerden biri de temelde teknolojik veya ekonomik bir ihtiyaca cevap vermek üzere, değişen veya yeni ortaya çıkan çalışma ilişkilerinin iş hukukunca tanınması, tanımlanması ve kötüye kullanımlarının engellenmesi amacıyla cezai yaptırımlara bağlanmasıdır

Diğer bir hukuki neden ise, yargının yükünün azaltılması ile uzun ve pahalı yargılama süreçleri yerine daha kısa ve ucuz ceza türlerine dönülmek istenmesi ile ilgilidir. Gerçekten de yasalarla yargının uygulaması gereken cezalar, bir yandan yargı yükünü arttırmakta, bir yandan da devlet için tespit, karar ve tahsil anlamında uzun süreçleri ve masrafları gerekli kılmaktadır Bu açıdan bakıldığında yargı yükünün azaltılması ve tespit, karar ve tahsil süresinin ve masraflarının kısılması ve basitleştirilmesinin daha pratik ve kolay olduğu görülmektedir.

Üzerinde durulması gereken diğer bir hukuki neden, farklı hukuk sistemleri arasında veya aynı sistem içinde uygulama birliğinin sağlanmasıdır Burada, birbiri ile yakın ilgili olduğu halde başka çeşit ve miktarda cezalar içeren yasalar arasında bir paralellik sağlamak veya bir hukuk sisteminde meydana getirilen esaslı bir değişikliğin diğer hukuk sistemleri üzerinde de etkilerinin olacağı düşünüülerek, ortaya çıkabilecek uygulama sorunlarının önüne geçmek sağlanmaya çalışılmaktadır

Siyasi nedenler ise, devletlerin, özellikle iki kutuplu dünyada ken-

di ekonomik ve siyasi sistemlerini korumak amacıyla, değişimin güçlü bir aracı olarak görülen çalışma yaşamını belirleyen kurallarda, bu eğilimi ortaya çıkaracak veya güçlendirecek eylemlerin önüne geçme anlamında öngörülen ağır cezaların yerini, iki kutupluluğun ortadan kalkması ile daha hafif cezalara bırakması ile belirlemektedir. Bu oluşuma benzer şekilde, özellikle Ülkemizde de yaşandığı üzere, geçiş döneminde oluşturulan ağır cezaların daha hafif cezalara dönüşmesinin de temelinde siyasi bir takım nedenlerin varlığı her zaman ileri sürülebilir. Yine ülkenin içinde yer almak istediği bölgesel ekonomik ve siyasi toplulukların iş hukuku sistemleri ile yerel iş hukuku sistemi arasında paralellik yaratmak da siyasi bir neden olarak kabul edilebilir.

C) Değişim Süreci, Yönü ve Bugünkü Durum

Yukarıda açıklanmaya çalışılan nedenlerle ortaya çıkan iş hukuku sistemi içinde ceza kurallarının değişimi, belli bir süreci ve yönü içermektedir. Ülkemiz anlamında değişen ekonomik, siyasi ve toplumsal yapılara paralel olarak, iş hukukunun da değiştığı ve geliştiği, bunun içinde ceza kurallarında da değişimlerin olduğu izlenmektedir.

Bu bağlamda Ülkemizde, ceza kurallarında ilk değişikliklerin miktar itibariyle söz konusu edildiği görülmektedir. Ülkenin uzunca bir süre içinde yaşadığı enflasyonist baskılar, ulusal para değerinin azalmasına yol açmış; bu da para cezalarının zaman içinde caydırıcılığının kaybolması sonucunu doğurmuştur. Bu bağlamda cezalar öncelikle yükseltilmiş, sonrasında ise memur maaş katsayısına veya asgari ücrete ve son olarak yeniden değerleme oranına bağlanarak ceza hükümlerinin caydırıcılığının korunmasına çalışılmıştır.

Diğer taraftan zaman içinde, geçiş dönemi zorluklarının aşılmasına,

Avrupa Birliğine üye olmak için yapılması gereken değişimlere, yeni ceza yasalarının kabul edilmesine, yargı yükünün azaltılmak istenmesine paralel olarak, yargı kararına bağlanmış olan cezalar idari para cezasına, özellikle toplu iş hukuku içinde yer alan hürriyeti bağlayıcı türden cezalar da adli veya idari para cezasına dönüştürülmüştür.

Son halde; iş hukuku sistemimiz içinde yer alan cezaların, toplu iş hukukundaki birkaç hüküm hariç, idari para cezası niteliğinde olduğu, yine toplu iş hukuku içinde yer alan ağır para cezalarının adli para cezasına, hafif hapis cezalarının ise idari para cezasına dönüştüğü, ceza miktarlarının, genellikle görüldüğü üzere, yeniden değerlendirilme oranı ile yer yıl yediden belirlendiği görülmektedir.

IV. CEZA KURALLARININ TÜRLERİ

İş hukuku sistemimiz içinde yer alan ceza hükümleri sınıflandırıldığında, ceza kurallarının idari para cezası, adli para cezası ve işyerinin kapatılması ve çalışmaktan alıkonulma şeklinde üç başlık altında toplanması ve Türk Ceza yasasındaki ilgili hükümler nedeni ile bu sınıflamaya bir de hürriyeti bağlayıcı cezaların eklenmesi mümkün gözükmemektedir.

Bu başlık altında ceza türleri sadece tanıtılmış ve haklarındaki genel ve ortak hükümler aktarılmaya çalışılmıştır. Özel olarak nerede ve ne şekilde cezaların uygulanacağına ise çalışmanın ikinci bölümünde yer verilmiştir.

A) İdari Para Cezaları

İdari para cezaları, uzunca bir süredir iş hukuku sistemimiz içinde yer almış olmakla birlikte hakkında toplu bir düzenlemeye ancak 30.03.2005 tarih ve 5326 sayılı Kabahatler Yasası ile gidilmiştir.

Anılan Yasanın 17'nci maddesi uyarınca idari para cezası, maktu ve ya nispi olarak belirlenebileceği gibi, alt ve üst sınırlar gösterilmek suretiyle de belirlenebilecektir. Aynı hükme göre idari para cezasının devlet hazinesine ödenmesi gerekmektedir. Ancak failin durumunun uygun olmaması halinde cezanın ilk taksitinin peşin olması, bir yıl içinde ödenmesi koşuluyla ceza tutarının eşit dört taksimde bölünmesine de karar verilebilecektir. İdari para cezası tutarları yine aynı madde hükmü ile yeniden değerlendirilme oranında her yıl arttırılacak ve bir Türk Lirası küsuru dikkate alınmayacaktır

İdari para cezaları ile ilgili olarak ve genel açıklamaların dışında, iş mevzuatı içinde yer alan bazı nispi emredici düzenlemelerin ve genel olarak kamu düzenine ilişkin düzenlemelerin ihlali söz konusu olduğunda yaptırım idari para cezası şeklinde öngörüldüğü görülmektedir. Özellikle yeni iş yasası ve değişik yasalarda yapılan değişiklikler bu eğilimin arttığını göstermektedir. Örneğin Deniz İş Yasası ve Basın İş Yasasında önceden para cezası olarak öngörülen aykırılıklar 4854 sayılı Yasa ile idari para cezasına, yine toplu iş hukuku içinde yer alan para cezaları ve hapis cezaları da 5252 sayılı Yasa ile idari para cezası şekline dönüştürülmüştür. 5252 sayılı Türk Ceza Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Yasa'da para cezasından idari para cezasına dönüştürülen cezaların hesaplanmasında 5237 sayılı Türk Ceza Yasası'nın 52'nci maddesi uygulanacaktır.

İdari para cezaları adından anlaşılacağı üzere, cezayı uygulamakla görevli kuruluş tarafından uygulanan cezalardır. Bu husus 5326 sayılı Kabahatler Yasası'nın 22'nci maddesinde, ilgili kanunda açıkça gösterilen idari kurul, makam ve ya kamu görevlilerinin idari yaptırım kararı vermeye yetkili oldukları hükme bağlanarak açıklığa kavuşturulmuştur. Daha somut bir ifadeyle idari para cezası vermeye yetkili kuruluşlar çeşitli yasalarda yer aldığı üzere, bakanlıklar, va-

lilikler, genel müdürlükler vb. şeklinde örgütlenmiş olan kamu kuruluşları ve makamlar ile özellikle toplu iş hukuku alanında, 5252 sayılı Yasanın değişik 7'nci maddesi ve 5326 sayılı Yasanın 23'üncü maddesi uyarınca açık yetki verildiği hallerde cumhuriyet savcılarıdır. Konumuz anlamında ise idari para cezalarının kaynağı olan yasalara göre; Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Bölge Müdürlüklerince, Sosyal Sigortalar Kurumunca, Türkiye İş Kurumunca, ilgili valiliklerce veya belediyelerce uygulandığı görülmektedir. Yine 5252 sayılı Yasanın değişik 7'nci maddesi uyarınca iş yasaları içinde hapis cezası olarak yer alıp da idari para cezasına dönüştürülen durumlarda idari para cezasının uygulanmasıyla ilgili olarak cumhuriyet savcıları yetkili kılınmış, hesabında ise genel olarak 5327 sayılı Türk Ceza Yasası'nın 52'nci maddesine göre hareket edileceği hükme bağlanmıştır. Ancak idari para cezaları idari birer tasarruf olduklarından her zaman için yargı denetimine tabi olacakları da açıktır. Bu açıdan yine kaynağı olan yasalar itibarıyla uygulanmış olan bir idari para cezasına karşı yargı nezdinde itiraz hakkı her zaman mevcuttur.

B) Adli Para Cezaları

5237 sayılı Türk Ceza Yasası'nın uygulamaya konulmasıyla birlikte, yasa adli para cezası olarak yeni bir adlandırmaya gitmiş ve adli para cezasının hangi durumlarda uygulanacağını ve ne şekilde hesaplanacağını açıkça tanımlamıştır. Ancak Türk Ceza Yasası kapsamı dışında başka yasalarla suç olarak tanımlanan ve hakkında para cezası öngörülen eylemlerle ilgili bir açıklama getirmemiştir. Söz konusu düzenleme ise yukarıda da belirtilen 5252 sayılı Türk Ceza Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun ile getirilmiştir. Yasanın 5'inci maddesiyle değişik yasalarda geçen ağır para cezaları adli para cezasına dönüştürülmüştür. Adli para cezasının

hesabında ise aşağıda değinileceği üzere Türk Ceza Yasası'nın 52'nci maddesi esas alınacaktır

Adli para cezaları da temelde yükümlülüğe uymama halinde bir paranın ödenmesini öngörmekteyse de idari para cezalarından farkını, cezayı uygulayan kurumun yetkili idarenin değil de mahkemelerin veya cumhuriyet savcılarının olması yaratmaktadır Burada suçun tespiti halinde kişi aleyhine ceza kovuşturması yapılmakta ve suçun sabit görülmesi halinde adli para cezası niteliğindeki ceza yetkili kılınan mahkeme kararı ile (veya cumhuriyet savcısının kararı ile) uygulanmaktadır. Bu durumda cezaya karşı itiraz ise üst mahkemeler nezdinde gerçekleştirilebilmektedir.

Yine 5252 sayılı Yasanın değişik 5'inci maddesi uyarınca adli para cezalarının hapis cezasına dönüşmesi de mümkündür Anılan hükme göre, ağır para cezasından dönüştürülen adli para cezasının ödenmesi halinde, 13.12.2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanununun 106 ncı maddesi hükümlerine göre hapis süresinin belirlenmesinde bir gün karşılığı olarak yüz milyon Türk Lirası esas alınacaktır Anılan 106'ncı madde adli para cezalarının infazı ile ilgili olup; konu ile ilgili kısmi itibariyle adli para cezasının verilmesi ve tebliğine rağmen ödenmemesi halinde hükümlünün adli para cezası miktarına karşılık hapsedilmesi ni düzenlemektedir.

C) Hürriyeti Bağlayıcı Cezalar

Hürriyeti bağlayıcı cezalar, para cezalarının aksine para ödenmesini değil suçun sabit olması halinde suçlunun hürriyetinin kısıtlanmasını içeren cezalar olarak karşımıza çıkmaktadır Hürriyeti bağlayıcı cezalar bir yönü ile iş mevzuatı içinde bulunmakta, bir yönü ile de genel yasa anlamındaki ceza yasası ile ilgili olabilmektedir

Yukarıda da değinildiği üzere bir takım değişikliklerle bireysel iş hukuku içinde oldukça azalan bu tür cezalara sadece Türk Ceza Yasasında yer verilmiştir. Yine 5252 sayılı Türk Ceza Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun ve bu Yasada yapılan değişiklikle bireysel iş hukuku içinde Deniz-İş Yasasında; toplu iş mevzuatı içinde ise; Sendikalar Yasası ve Toplu İş Sözleşmeleri Grev ve Lokavt Yasasında yer alan hürriyeti bağlayıcı türden hapis cezaları idari para cezasına dönüştürülmüştür. Burada belirtilen idari para cezası hakkında ise 5252 sayılı Yasanın değişik 7'nci maddesi uyarınca Türk Ceza Yasasının 52'nci maddesi uygulanacaktır

Açıklanmaya çalışılan hükümlerde adli para cezası olarak kavramlaştırılan ceza ise yasanın 52'nci maddesinde tanımlanmıştır Söz konusu tanıma göre adli para cezası, beş günden az ve kanunda aksine hüküm bulunmayan hallerde yediyüzotuz günden fazla olmak üzere belirlenen tam gün sayısının, bir gün karşılığı olarak takdir edilen miktar ile çarpılması suretiyle hesaplanan meblağın hükümlü tarafından Devlet Hazinesine ödenmesini ifade etmektedir ve en az yirmi ve en fazla yüz Türk Lirası olan bir gün karşılığı adli para cezasının miktarı, kişinin ekonomik ve diğer şahsi halleri göz önünde bulundurularak hakim tarafından takdir edilecektir. Madde hükmü uyarınca bu cezanın ekonomik ve şahsi haller göz önünde bulundurularak, kişiye, hükmün kesinleşme tarihinden itibaren bir yıldan fazla olmamak üzere mehil verilebileceği gibi, bu cezanın belirli taksitler halinde ödenmesine de karar verebilecektir. Taksit süresi iki yılı geçemeyecek ve taksit miktarı dörtten az olamayacaktır. Verilen kararda, taksitlerden birinin zamanında ödenmemesi halinde geri kalan kısmın tamamının tahsil edileceği ve ödenmeyen adli para cezasının hapse çevrileceği belirtilecektir.

D) İşyerinin Kapatılması ve Çalışmaktan Alıkonulma

İş yasalarında yer alan kimi düzenlemeler, özellikle iş sağlığı ve güvenliği söz konusu olduğunda işin durdurulmasını veya işyerinin kapatılmasını yahut işçilerin çalışmaktan alıkonulmasını içermektedir. Bazı durumlarda ise meslekten men cezasının söz konusu edildiği görülmektedir.

V. CEZA SORUMLULUĞU

A) Gerçek Kişiler Açısından

Ceza hukukunun genel prensipleri açısından aslında ceza ancak gerçek kişiler hakkında uygulanabilmektedir. Özellikle hürriyeti bağlayıcı cezalarda durum daha açık bir şekilde anlaşılmaktadır

İş yasaları ve çeşitli bölüm veya hükümleri itibariyle çalışma hayatını ilgilendiren yasalarda yer alan cezalar itibariyle ise konuya yaklaşıldığında, özellikle hakkında bir yaptırım öngörülen aykırılığın ve ya eksikliğin sorumlusu işverenler olarak belirtildiğinden ceza sorumluluğuna çok büyük bir çoğunlukla işverenler tabi olmaktadır.

İşverenin gerçek kişi olması halinde ceza sorumluluğunu tespit ve uygulama oldukça basitleşmekte ve ceza sorumluluğu olan her işveren, sair şartları gerçekleştiğinde ceza ile karşı karşıya kalmaktadır.

İdari para cezaları açısından gerçek kişi işverenin, ceza sorumluluğu 5326 sayılı Kabahatler Yasası'nın 11'inci maddesine göre, kişinin; fiili işlediği sırada onbeş yaşını doldurmamış çocuk olmaması ve akıl hastalığı nedeniyle, işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendiremeyen

dirme yeteneği önemli derecede azalmış bir kişi olmaması dışında var kabul edilmiştir. Buna göre eğer işveren belirtilen haller dışında, bir başka deyişle onbeş yaşından büyükse ve mümeyyiz ise hakkında ceza uygulaması yapılabilir.

Yine 5326 sayılı Kabahatler Yasası'nın 8'inci maddesine göre gerçek kişiler hakkında idari para cezası uygulamasına, gerçek kişiye temsil edenlerin bu sınıfla veya gerçek kişiye ait bir işte çalışan bir kişinin bu faaliyeti çerçevesinde işlemiş oldukları kabahatten dola-yı iş sahibi hakkında da yaptırım uygulanabileceği hükme bağlanmıştır.

Adli para cezaları ve hürriyeti bağlayıcı cezalar açısından ise konunun Türk Ceza Yasası ile ilgisini kurmak gerekmektedir. Türk Ceza Yasası'nın 24'üncü maddesi uyarınca genel olarak bir kanun hükmünün yerine getirilmesi dolayısıyla, 25'inci maddesi uyarınca şartları gerekleşiğinde meşru savunma ve zorunluluk hallerinde, 26'nci maddesine göre hakkın kullanılması dolayısıyla ve ilgilinin rızası olması halinde, 27'nci maddesine göre cebir ve şiddet, korkutma ve tehdit varlığı altında, 29'uncu maddesi uyarınca haksız tahrik durumunda, 30'uncu maddesi gereğince hata ile, 31'inci maddesi uyarınca yaş küçüklüğü, 32'nci maddeye göre akıl hastalığı, 33'üncü maddeye göre sağır ve dilsizlik, 34'üncü maddeye göre geçici nedenler, alkol ve uyuşturucu madde etkisinde olma hallerinde suç işlenmesi durumunda faile ya ceza verilmemekte; ya da ceza bir takım indirimlere tabi kılınmakta veya hafif cezalara dönüştürülmekte yahut başka tedbirler söz konusu edilmektedir.

B) Tüzel Kişiler Açısından

İş hukukunda ve sair hukuk sistemleri içinde idari nitelikte para cezalarına yer verilmesiyle birlikte, özellikle tüzel kişiler anlamında

bir uygulama sorunu ortaya çıkmış; ceza hukukunun genel prensipleri anlamında tüzel kişilerin ceza sorumluluğunun olamayacağı ilkesinden hareketle tüzel kişilere para cezası verilip verilemeyeceği öteden beri tartışılmıştır

Bu husus, 5326 sayılı Kabahatler Yasası'nın yürürlüğe girmesiyle açıklığa kavuşturulmuş; Yasanın Organ veya Temsilcinin Davranışından Dolayı Sorumluluk başlıklı 8'inci maddesinde organ veya temsilcilik görevi yapan ya da organ veya temsilci olmamakla birlikte, tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde görev üstlenen kişinin bu görevi kapsamında işlemiş bulunduğu kabahatten dolayı tüzel kişi hakkında idari yaptırım uygulanabileceği hükme bağlanmıştır. Böylelikle tüzel kişilerin de özellikle idari para cezaları söz konusu olduğunda ceza sorumluluklarının olduğu ortaya konmuş olmaktadır

Ceza hukuku anlamında ise genel prensip açısından tüzel kişiler hakkında ceza yaptırım uygulanmayacaktır. Bu husus Türk Ceza Yasası'nın 20'nci maddesinde açıkça hükme bağlanmıştır. Ancak suç ve ceza söz konusu olduğunda yine 20'nci madde hükmü uyarınca tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbiri niteliğindeki yaptırımlar saklı tutulacaktır.

C) İşveren Vekillerinin Durumu

4857 sayılı İş Yasası'nın 2'nci maddesinde, işveren vekili, işveren adına hareket eden ve işin, işyerinin veya işletmenin yönetiminde görev alan kişi olarak tanımlanmakta ve Yasada işverenler için öngörülen her çeşit sorumluluk ve zorunluluklar işveren vekilleri için de uygulanacaktır denilmekte; diğer iş yasaları ve ilgili yasalarda da benzer tanımlamalara ve sınırlamalara yer verilmektedir.

Bu açıdan bakıldığında gerek gerçek kişi gerekse tüzel kişiler anla-

mında, işverenin yerine getirmesi gereken bir işlemi yerine getirmemesi veya yasa hükümlerine aykırı davranmasının her halde işveren inisiyatifi ile gerçekleşmediği, özellikle tüzel kişilerde görüldüğü üzere, işveren vekiline tanınan haklar veya verilen yetkiler çerçevesinde birer gerçek kişi olan işveren vekillerinin de karar ve eylemleri suçun oluşmasını sağlamaktadır. Bu durumda işveren vekillerinin de ceza sorumluluğunun olması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

İş Yasasında ve benzer düzenlemelerde işveren vekillerinin de işverenler için öngörülen sorumluluk ve zorunluluk hükümlerine tabi tutulması ve ceza hükümlerinde görüldüğü üzere cezanın işveren veya işveren vekilleri hakkında uygulanabileceğinin düzenlenmesine rağmen, öteden beri uygulamada, failin tespitinin zor olması nedeniyle para cezaları işverenler hakkında uygulanmış; bu da beraberinde cezaların şahsiliği ve tüzel kişiler hakkında ceza uygulanamayacağı şeklindeki ceza hukuku temel prensipleriyle çelişmiştir.

Ancak yukarıda da değinildiği üzere, özellikle Kabahatler Yasası'nın kabulü ile bu tartışma sona ermiş; iş hukuku içinde işveren vekili olarak adlandırılan temsilcilerin eylemleri nedeniyle tüzel kişi işveren veya gerçek kişi işverenin sorumlu tutulabileceği öngörülmüştür.

Bu durumda, para cezalarında cezanın işveren gerçek kişiye veya tüzel kişiye yahut failin tespiti halinde sorumlu işveren vekiline verilmesi mümkün gözükmemektedir. Ancak her halde ceza ile karşı karşıya kalan gerçek veya tüzel kişi işverenin sorumlu işveren vekili - ne ceza ile ilgili olarak rücu etmesi de söz konusu olabilmektedir. Bu durumda ise işveren ile işveren vekili arasındaki ilişkiyi düzenleyen iş sözleşmesi veya vekalet sözleşmesinde yetki ve sorumlu -

lukların düzenlenmiş olması, ayrıntılı görev tanımına yer verilmesi, rücunun sınırlarının çizilmesi gerekmektedir

Bu konuda dikkati çeken diğer bir husus da işyerinin yönetiminde görev almadığı halde işveren adına hareket eden SM, SMMM, YMM veya avukatların durumudur. Herhangi bir SM, SMMM veya avukatın işyerinin devamlı çalışanı olması, bir başka deyişle, işveren ile aralarındaki ilişkinin iş sözleşmesine dayanması halinde yukarıda işveren vekilleri için yapılan açıklamalar geçerli olacaktır. Ancak aradaki ilişkinin vekalet sözleşmesine veya benzer bir sözleşmeye dayanması halinde sorun ortaya çıkmaktadır. Uygulamada izlendiği kadarıyla işverenler, iş yasaları çerçevesinde de tüm işlemleri SM'ler, SMMM'ler veya avukatlar aracılığıyla yapmakta, gerek iş yükü nedeniyle gerekse bir takım eksik ve hatalı uygulamalar nedeniyle SM'ler, SMMM'ler veya avukatlar tarafından atılan bir hususun tespiti halinde işverenler ceza ile karşı karşıya kaldıklarında ceza sorumluluğunu SM, SMMM veya avukatlar tarafından üstlenilmesini talep hatta kabul ettirmektedirler.

Ancak, yukarıda da değinildiği üzere, idari para cezaları anlamında, Kabahatler Yasası ile iş hukuku içinde işveren vekili olarak adlandırılan temsilcilerin eylemleri nedeniyle tüzel kişi işveren veya gerçek kişi işverenin sorumlu tutulabileceği öngörülmüştür. Bu durumda işverenlerin ancak sorumlu tutabilecekleri SM, SMMM, YMM veya avukatlara ceza dolayısıyla rücu etmeleri söz konusu olabilecektir. Ancak bunu için de aradaki ilişkinin ispat koşulu açısından mutlak surette sözleşmeye dayanması, sözleşmede sorumluluk, yetki ve rücu sınırlarının çizilmesi gerekmektedir. Ceza hukuku anlamında ise cezaların şahsiliği prensibinden hareketle cezayı gerektiren suç işleyen failin mutlaka tespiti gerekmektedir. Eğer fail bir SM, SMMM, YMM veya avukat ise eylemi nedeniyle suçlu ola-

cak, bu eylem gerçek kişi işvereni veya tuzel kişi işvereni bağlama - yacaktır. Ancak bu halde dahi suçun oluşumunda emri bulunanın da sorumluluğu olduğu, suçun üstlenilen görev nedeniyle veya taşınan sıfatla bağlantılı olarak işlenmesi halinde iş sahibinin de sorumlu tutulacağı unutulmamalıdır

VI. CEZALANDIRMA İLE İLGİLİ DİĞER HUSUSLAR

Cezalarla ilgili olarak üzerinde durulması gereken sair hususlar; genel olarak cezaların uygulama mercii, itiraz usul ve mercileri, cezaların tahsil usulü ile uygulanacak gecikme zammı ve cezalara ilişkin zamanaşımı süreleridir.

A) Uygulama Mercileri ve Cezalara İtiraz

İş hukuku sistemi içinde değerlendirildiğinde idari para cezaları ile ilgili olarak, cezanın yer aldığı yasayı uygulamakla görevli kılınan kamu kurumunun aynı zamanda ceza vermekle de yetkili kılındığı görölmektedir. Bu bağlamda Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Bölge Müdürlüklerinin, Türkiye İş Kurumu veya İl müdürlüklerinin veya Sosyal Sigortalar Kurumu İl Müdürlüklerinin idari para cezası uygulamakla yetkili ve sorumlu kılınmışlardır Bunların dışında ilgili oldukları yönleriyle iş hukukunu ilgilendiren bazı yasalarda belediyelerin ve mülki amirliklerin de idari para cezası uygulamaya yetkilidirler. Yine Kabahatler Yasası'nın 23'üncü maddesinde kanunda açıkça hüküm bulunan hallerde bir kabahat dolayısıyla idari yaptırım kararı verme konusunda cumhuriyet savcılarını yetkili kılınmıştır

İş hukuku sistemi içinde itiraz ise öncelikle belli bir süreye bağlanmış ve itirazını incelemekle ve sonuçlandırmakla bir mercii, genellikle idare mahkemeleri, sorumlu kılınmıştır Bazı hallerde ise, Türkiye İş Kurumu veya Sosyal Sigortalar Kurumunun uyguladığı ceza-

larda itirazın öncelikle ilgili Kuruma ve reddi halinde yargıya götürülebileceği hükme bağlanmıştır.

Hürriyeti bağlayıcı cezalar ile adli para cezalarında ise, cezanın Türk Ceza Yasası'ndan kaynaklanması nedeniyle, görevli kılınan mahkeme kararıyla söz konusu olacağı açıktır. İtiraz hakkında ise öncelikle 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Yasası'nda belirtilen şartları doğmuşsa istinaf yoluna- bölge adliye mahkemeleri- başvurulması ve sonrasında yine belli şartlar içinde Yargıtaya gidilmesi gerekmektedir.

Bu yönleriyle konu değerlendirildiğinde iş hukuku sistemi içinde ve ceza hukuku sistemi ile birlikte düşünüldüğünde çalışma hayatı ile ilgili cezalarda uygulama mercii, itiraz süreleri ve mercileri hakkında bir uygulama birliğinin olmadığı; her yasanın kendi alanı içinde konuyu farklı düzenlediği görülmektedir.

B) Cezaların Tahsili ve Gecikme Zammı

Cezaların tahsili ve gecikme zammı söz konusu olduğunda konunun sadece adli ve idari para cezaları bağlamında değerlendirilmesi mümkündür. Bu anlamda adli ve idari para cezaları ile ilgili olarak öncelikle cezaların tahsil usulüne yer verilmesi ve tahsil konusunda önemli bir yer teşkil eden gecikme zammı hakkında açıklamalarda bulunulması gerekmektedir.

Adli ve idari para cezaları ilgili oldukları yasalarda da açıklandığı üzere Devlet alacağı hükmündedir ve Devlet hazinesine ödenmesi gerekmektedir. Bu nitelikleri nedeniyle yine ilgili oldukları yasalar itibarıyla, tahsili ile ilgili olarak, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Yasa'nın uygulanması gerektiği hükme bağlanmıştır. Bunun dışında belediyelerce uygulanacak bazı cezalarda -Hafta Tatili Hakkında Yasa ve Öğle Dinlenmesi Yasası- tahsil iş-

lemlerinin 1608 sayılı Umuru Belediyeye Müteallik Ahkamı Cezaiye Hakkında 16 Nisan 1340 ve 486 Numaralı Kanunun Bazı Maddelerini Muaddil Yasa hükümlerine göre yürütüleceği öngörülmüştür.

Gecikme zammı için ise konunun idari nitelikteki para cezaları ve adli nitelikteki para cezaları olarak iki yönlü incelenmesi gerekmektedir.

6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Yasa'nın gecikme zammını düzenleyen 51'inci maddesinin anlatımından hareketle idari nitelikteki para cezalarından gecikme zammı alınmayacaktır. Ancak bu genel hükmün yanında 596 sayılı Sosyal Sigortalar Yasası'nın 140'inci maddesinde özel olarak 506 sayılı Yasaya göre verilen ve ödenmeyen para cezalarından gecikme zammı alınacağı hükme bağlanmıştır. Bu gecikme zamları ile ilgili olarak aynı Yasanın 80'inci maddesine göre hesaplama yapılmaktadır. Buna göre ödenmeyen kısım sürenin bittiği tarihte öncelikle % 10 arttırılmakta; daha sonra ise her ay Hazine Mstearlığınca açıklanacak Türk Lirası cinsinden iskontolu ihraç edilen Devlet iç borçlanma senetlerinin aylık ortalama faizi, bileşik bazda uygulanarak gecikme zammı bulunmaktadır. Ancak demenin yapıldığı ay için bu oran günlük olarak hesaplanmaktadır.

Yine 6183 sayılı Yasanın 51'inci maddesine göre mahkemeler tarafından verilmiş adli nitelikteki para cezalarının ödenmemesi halinde belirlenen gecikme zam oranı % 50 indirilerek uygulanacaktır. Buna göre ilgili Yasada % 4 olarak belirlenen gecikme zam oranı, mahkeme tarafından para cezası verilmesi durumunda % 2 olarak dikkate alınacaktır. Esas hüküm bu olmakla birlikte diğer taraftan aynı madde hükmüyle Bakanlar Kurulu gecikme zammı oranlarını aylar itibariyle topluca veya her ay için ayrı ayrı yüzde onuna kadar

indirmeye, gecikme zammı ile gecikme zammı asgari tutarını iki katına kadar arttırmaya, ayrıca gecikme zammı oranını aylar itibariyle farklı olarak belirlemeye ve gecikme zammını bileşik faiz usulüyle aylık, üç aylık, altı aylık veya yıllık olarak hesaplatmaya yetkili kılınmıştır. Bu cümleden olarak gecikme zammı oranı Bakanlar Kurulunca 2005 yılı için % 3 olarak belirlendiğinden, burada sözü edilen gecikme zammının % 1,5 olarak uygulanması gerekecektir.

C) Zamanaşımı

İş hukuku sistemi içinde var olan ve ceza hukuku sistemi içinde de iş hukuku ile ilişkisinden dolayı incelenmeye çalışılan ceza hükümleri ile ilgili diğer önemli bir başlığı da cezalara ilişkin zamanaşımı oluşturmaktadır.

Zamanaşımına dair hükümler, genel olarak, belli bir zamanın geçmesiyle, yasalarda yer alan ve özellikle cezalarda ve hak doğuran durumlarda artık cezanın kovuşturulamayacağını veya uygulanamayacağını yahut hakkın kullanılamayacağını belirten hükümlerdir. Bu noktada zamanaşımı ile hak düşürücü süre kavramı arasındaki en önemli fark zamanaşımının ileri sürülmesiyle dikkate alınacağı, hak düşürücü sürenin ise re'sen aranacağı teşkil etmektedir.

Konumuz anlamında zamanaşımı sürelerinin 5326 sayılı Kabahatler Yasası ile 5327 sayılı Türk Ceza Yasası'nda düzenlendiği görülmektedir. Her iki Yasada da zamanaşımı kavramı ikiye ayrılmış; Kabahatler Yasası'nda soruşturma zamanaşımı ve yerine getirme zamanaşımından, Türk Ceza Yasası'nda ise dava zamanaşımı ve ceza zamanaşımı süreleri ayrı ayrı düzenlenmiştir.

Kabahatler Yasası'nın 20'nci maddesine göre soruşturma zamanaşımının dolması ile kabahatten dolayı kişi hakkında idari para cezası

verilemeyecektir. Aynı madde hükmünde zamanaşımı süreleri ise ceza tutarlarına göre sıralanmıştır Buna göre soruşturma zamanaşımı;

- a) Yüzbin Türk Lirası veya daha fazla idarî para cezasını gerektiren kabahatlerde beş,
- b) Ellibin Türk Lirası veya daha fazla idarî para cezasını gerektiren kabahatlerde dört,
- c) Yirmibin Türk Lirası veya daha fazla idarî para cezasını gerektiren kabahatlerde üç,
- d) Yirmibin Türk Lirasına kadar idarî para cezasını gerektiren kabahatlerde iki, yıldır

Nispi idari para cezalarında ise bu süre ceza tutarı ile bağlantı kurulmayarak sekiz yıl olarak belirtilmiştir.

Yerine getirme zamanaşımı ise Yasanın 21'inci maddesinde düzenlenmiş; yerine getirme zamanaşımının dolması halinde idarî para cezasına ilişkin kararın artık yerine getirilemeyeceği kabul edilmiştir. Yerine getirme zamanaşımı süreleri, yine ceza tutarları ile ilişkilendirilerek;

- a) Ellibin Türk Lirası veya daha fazla idarî para cezasına karar verilmesi halinde yedi,
- b) Yirmibin Türk Lirası veya fazlası idarî para cezasına karar verilmesi halinde beş,
- c) Onbin Türk Lirası veya daha fazla idarî para cezasına karar verilmesi halinde dört,

d) Onbin Türk Lirasından az idarî para cezasına karar verilmesi halinde üç, yıl olarak Yasada yer almıştır.

Kanun hükmü gereği olarak idarî yaptırımın yerine getirilmesine başlanamaması veya yerine getirilememesi halinde zamanaşımı işlemeyecektir.

Türk Ceza Yasası'nda ise konu dava zamanaşımı başlığı altında 66'ncı maddede ve ceza zamanaşımı başlığı altında 68'inci madde de hükme bağlanmıştır. İş hukuku ile ilgili hükümler değerlendirildiğinde öngörülen cezaların 5 yılın altında hapis veya adli para cezası olduğu dikkate alınarak, dava zamanaşımının 8 yıl ve ceza zamanaşımının ise 10 yıl olarak kabul edildiği görülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

ÇALIŞMA HAYATI İLE İLGİLİ CEZAHÜKÜMLERİ

I- BİREYSEL İŞ HUKUKU AÇISINDAN

Bireysel iş hukuku alanı içinde konunun öncelikle önemi ve kapsamı nedeni ile 4857 sayılı İş Yasası ve birer iş yasası niteliğinde olan 854 sayılı Deniz İş Yasası ve 5953 Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Yasa bağlamında ve sonrasında çeşitli yönleriyle iş hukukunu ilgilendiren sair yasalar bağlamında incelenmesi gerekmektedir.

A) İş Yasası

Genel olarak 4857 sayılı İş Yasası'nın 98-107'nci maddeleri ceza hükümlerini ve 108'inci maddesi ise cezalandırma ile ilgili sair işlemleri düzenlemektedir.

Bu düzenlemelere göre, 98'inci madde ile işyeri bildirme yükümlülüğünün yerine getirilmemesi; 99'uncu madde ile eşit davranma ile geçici iş ilişkisi hükümlerine aykırı davranış, çalışma şartlarını içeren belgenin işçiye verilmemesi, çağrı üzerine çalışma ilklerine aykırı davranış, çalışma belgesinin verilmemesi veya üzerine yanlış bilgiler yazılması; 100'üncü madde ile yasa hükümlerine aykırı olarak toplu işçi çıkarılması, 101'inci madde ile şartları oluştuğunda işyerinde özürsüz, eski hükümlü ve terör mağduru çalıştırılmaması; 102'nci madde ile işçinin ücretinin veya asgari ücretin kasten ödenmemesi veya eksik ödenmesi, ücret hesap pusulasının verilmemesi, yasa hükümlerine aykırı bir şekilde ücret kesme cezası verilmesi, yüzde hesabı ile çalışıldığında ilgili belgenin işçilere verilmemesi, faz çalışma ücretinin ödenmemesi veya serbest zamanın kullanılması

maması yahut fazla çalışma için işçi onayının alınmaması; 103'üncü maddeye göre yıllık izin ile ilgili hükümlere uyulmaması; 104'üncü maddeye göre Yasanın belirlediği çalışma süreleri ile ilgili sınırlar dışında işçinin çalıştırılması, ara dinlenmesi verilmemesi, gece çalışma süresinin 7,5 saati geçmesi, gece ve gündüz postalarının değiştirilmemesi, çalışma yaşı ve çocukları çalıştırma yasağı ile yer ve su altında çalıştırma yasaklarının çiğnenmesi, çocuk ve genç işçilerle ilgili hükümlerle gebe ve emzikli işçilerle ilgili hükümlere uyulmaması, işçi özlük dosyalarının düzenlenmemesi, postalar halinde çalışma ilkelerinin uygulanmaması, kısa çalışma ve telafi çalışması düzenlenmelerine aykırı davranılması; 105'inci maddesi ile genel olarak iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerinin alınmaması; 106'ncı maddeye göre izin alınmadan yurt dışına işçi götürülmesi ve 107'nci maddeye göre iş teftişi ile ilgili hükümlere aykırı davranılması halleri idari para cezaları ile tecziye edilmiştir

Yasanın 108'inci maddesi uyarınca bu idari para cezalarını uygulamakla görevli olan kurum ilgili yer Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Bölge Çalışma Müdürü veya özürsüz, eski hükümlü ve terör mağduru çalıştırmama söz konusu olduğunda Türkiye İş Kurumu İl Müdürüdür. Yasa hükümlerine göre ceza verilmesi halinde bunun ilgiliye gerekçeleri ile birlikte 7201 sayılı Tebligat Yasası hükümlerine göre tebliği gerekmektedir.

İtiraz ise tebliğden itibaren yedi gün içinde idare mahkemesine yapılabilecek; itiraz cezanın uygulanmasını durdurmayacaktır İtiraz halinde mahkemenin verdiği karar kesindir.

Cezanın tahsilinde ise 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsili Hakkında Yasa hükümlerine göre işlem yapılacaktır; Yasanın 51'inci maddesi hükmü gereği bu cezalara gecikme zammı uygulanmayacaktır

İşin durdurulması ve işyerinin kapatılması ile çalışmaktan alıkonulma türünden ceza ise 4857 sayılı İş Yasasının 79'uncu maddesinde yer almıştır. Bu düzenlemeye göre maddede açıklanan şartlar gerçekleştiğinde ve ilgili süreç yürütülerek idari bir kararla işin durdurulması veya işyerinin kapatılması mümkündür. Aynı madde hükümünden olarak bir işyerinde çalışan işçilerin yaş, cinsiyet ve sağlık durumları böyle bir işyerinde çalışmalarına engel teşkil ediyorsa bu işçiler; Ağır ve Tehlikeli İşler Yönetmeliğinin 8'inci maddesine göre de Yönetmelikte belirtilen şartlara aykırı olarak, ağır ve tehlikeli işlerde kadın ve genç işçi çalıştırıldığına veya çalışan işçinin sağlık durumu itibariyle böyle bir işte çalıştırılmamasının gerektiğinin tespiti halinde, bu işçiler ağır ve tehlikeli işlerde çalışmaktan alıkonulacaktır.

B) Deniz-İş ve Basın-İş Yasaları

854 sayılı Deniz-İş Yasası ile ilgili cezalar Yasanın 50, 51, 52 ve 53'üncü maddelerinde yer almış; 4854 sayılı Yasa ile eklenen ek madde 1 ile de cezaların uygulama ve itiraz süreçleri düzenlenmiştir.

Yasanın 50'inci maddesine göre gemiadamı ile yazılı iş sözleşmesi yapılmaması, kendisine çalışma ve kimlik kartı veya çalışma belgesi verilmemesi, özür ve eski hükümlü gemiadamı çalıştırılmaması; 51'inci maddeye göre gemiadamının kıdem tazminatının, fazla çalışma ücretinin, ücretinin ödenmemesi, iade ve nakten ödeme zorunluluğuna uyulmaması, asgari ücretin altında ücret ödenmesi, iade zorunluluğuna uyulmaması, iş sürelerine uyulmaması; 52'nci maddeye göre yasanın 35'inci maddesinde belirtilen tüzük hükümlerinde yer alan vasıf ve şartlara uyulmaması; 53'üncü maddeye göre gemiadamına belirlenen şartlar dışında para cezası verilmesi, zarar karşılığı kesintilerin usulünce yapılmaması, yıllık ücretli izin ve

rilmemesi, hafta tatili izni verilmemesi, hafta tatili ücreti ödenmemesi, genel tatil ücreti ödenmemesi halleri ile ilgili olarak idari para cezası öngörülmüştür. Bunların dışında 51'inci maddenin ikinci fıkrası ile kıdem tazminatının öngörülen esaslar dışında veya saptanan miktar veya tavan aşılarak ödenmesi hali ile ilgili olarak sorumlular hakkında hapis ve ağır para cezasının uygulanacağı hükme bağlanmışsa da açıklanan 5252 sayılı Yasanın 5 ve değişik 7'nci maddeleri uyarınca hapis cezası idari para cezasına ve para cezası da adli para cezasına dönüştürülmüştür.

854 sayılı Deniz-İş Yasası'nda yer alan cezaların uygulama mercii, uygulama şekli, itiraz süresi ve itiraz mercii ile cezanın tahsili ilgili hususlar 4857 sayılı İş Yasası ile paralellik taşımakta, ancak özür- lü ve eski hükümlü çalıştırmama ile ilgili cezanın uygulama merci hakkında 5378 sayılı Yasa ile 4857 sayılı İş Yasası'nın 101'inci maddesinde yapılan değişikliğe koşut bir değişiklik yapılmamış, uygulama mercii ÇSGB Bölge Müdürlüğü olarak muhafaza edilmiştir.

5953 sayılı Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Yasa'nın (Basın-İş Yasası) 26, 27, 29 ve 30'uncu maddeleri ile ve Ek madde 3'ün cezalarla ilgili olduğu görülmektedir.

Yasanın 26'ncı maddesine göre gazeteci ile yazılı sözleşme yapılması, kıdem tazminatı ödenmemesi, ölüm tazminatının ödenmemesi; 27'nci maddeye göre ücretin zorunluluk dışında zamanın da ödenmemesi, askerlik ve gebelik halinde öngörülen ücretlerin ödenmemesi, mahkumiyet veya yayının tatili halinde ücretin yahut tazminatın ödenmemesi; 30'uncu maddeye göre kazançların azaltılması hallerinde idari para cezası uygulanması gerekecektir.

Ayrıca Yasanın 29'uncu maddesine göre yıllık izin ile ilgili olarak

Ek madde 3'e göre ise fazla çalışmalarla ilgili hususlara aykırı davranış halleri ile ilgili olarak ağır para cezasına hükmedilmişse de yine bahsi geçen 5252 sayılı Yasa ile söz konusu ağır para cezaları adli para cezasına dönüştürülmüştür.

İdari para cezalarının uygulanmasında Yasanın 30'uncu maddesi ile 4857 sayılı İş Yasası'nın 101'inci maddesindeki düzenlemelere koşut bir düzenleme getirilmiştir.

C) Çalışma Hayatını İlgilendiren Diğer Yasalar

Başka konularla ilgili olsa da kendi içinde ele aldığı konunun özellikleri itibariyle iş hukuku sistemiyle de dolaylı olarak ilgili olduğu gözlemlenen yasalar mevcuttur. Yine bu yasalarda iş hukuku ile ilgisi kurulabilecek düzenlemelerle ilgili olarak ceza hükümlerine de yer verilmesiyle konumuz anlamında bu türden hükümlere yer veren yasaların da incelenmesi gerekmektedir.

Bu bağlamda 3308 sayılı Meslek Eğitimi Yasası'nın, 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Yasa'nın, 6301 sayılı Öğle Dinlenmesi Hakkında Yasanın, 394 sayılı Hafta Tatili Hakkında Yasa'nın, 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Yasası'nın, 5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Yasa'nın, 4904 sayılı Türkiye İş Kurumu Yasası'nın ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Selahiyet Yasası'nın incelenmesi söz konusu edilebilir.

1. 394 sayılı Hafta Tatili Hakkında Yasa

394 sayılı Hafta Tatili Hakkında Yasa istisnaları olmakla birlikte genel olarak işçilerin haftada 6 günden fazla çalıştırılmalarını yasaklamış, bu yasağa aykırı davranış halinde ise 10'uncu maddesi ile idari para cezasına yer vermiştir.

Yasa hükmüne göre cezanın uygulanması ile ilgili kurum ilgili yer belediyesi olup, ceza ile ilgili hususlarda 15.05.1930 Tarihli ve 1608 Sayılı Umuru Belediyeye Müteallik Ahkamı Cezaiye Hakkında 16 Nisan 1340 Tarih ve 486 Sayılı Kanunun Bazı Maddelerini Muaddil Kanun hükümlerine uygun olarak hareket edilmesi gerekecektir. Bu Yasanın ilgili hükümlerine göre, ceza ilgili yer belediyesince uygulanacak, ilk itiraz 2 gün içinde belediyeye, reddi halinde ise 5 gün içinde sulh ceza mahkemesine yöneltilecektir. İlk itirazda, itiraz tahsilatı durduracak, ikincisinde ise durdurmayacaktır. Bu cezanın tahsilinde gecikme zammı uygulanmayacaktır.

2. 2559 sayılı Polis Vazife ve Selahiyet Yasası

2559 sayılı Polis Vazife ve Selahiyet Yasası'nın değişik 12'nci maddesi uyarınca, yasal istisnalar haricinde eğlence, oyun, içki ve benzeri amaçlı umuma açık ve açılması izne bağlı yerlerde 18 yaşından küçüklerin çalıştırılması yasaktır. Aksine hareket ise aynı yasanın değişik 6'ncı maddesi uyarınca idari para cezasını gerekli kılmaktadır.

İdari para cezası uygulama mercii belediye encümeni olup, itirazın 7 gün içinde idare mahkemesi nezdinde yapılması gerekmektedir. İtiraz tahsilatı durdurmamakta; gecikme zammı uygulanmamaktadır.

3. 3308 sayılı Mesleki Eğitim Yasası

3308 sayılı Mesleki Eğitim Yasası'nın 41'inci maddesi uyarınca iş hukuku ile ilgili olduğu kadarıyla Yasanın aday çırak ve çıraklık şartlarını ve aday çırak ve çırakların ücretleri, sosyal güvenlikleri ve izinleri ile ilgili hususları düzenleyen hükümlerine aykırı davranış para cezasını gerektirmektedir.

Yasada yer alan para cezaları mülki amirlikçe uygulanacak; itiraz ise 7 gün içinde sulh ceza mahkemesi nezdinde yapılabilecektir. İtiraz cezanın tahsilini durdurmuyacak; tahsili ile ilgili olarak 6183 sayılı Yasa hükümleri geçerli olacak; gecikme zammı uygulanmayacaktır.

Yine 3308 sayılı Mesleki Eğitim Yasasının 41'inci maddesine göre, idari nitelikte para cezası uygulandığında, fiilin tekrarı halinde öncelikle ceza iki katına çıkarılacak ve yine fiile devam ediliyorsa meslekten geçici olarak men cezası verilecektir.

4. 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Yasası

4447 sayılı İşsizlik Sigortası Yasası'nın 54'üncü maddesinde işsizlik sigortası ile ilgili yükümlülükler nedeniyle işçi ücretlerinden indirim veya kesinti yapılması ve işten ayrılma bildiriminin Türkiye İş Kurumuna verilmemesi suç olarak kabul edilmiştir.

Cezanın uygulama mercii Türkiye İş Kurumu olarak gösterilmiştir. İtirazın ise öncelikle 7 gün içinde Kuruma, reddi halinde ise yine aynı süre içinde sulh ceza mahkemesine yapılması gerekmektedir. İlk itiraz halinde cezanın tahsili durmakta; ikincisinde ise tahsilat durmamaktadır. Bu cezalarda gecikme zammı uygulanmamaktadır.

5. 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Yasa

4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Yasa'da çalışma izni olmadan yabancı uyruklu işçi çalıştırmak ve çalışma izni olmayan bir yabancıyı Türkiye'de bağımsız çalışması ile çalışma izni olmayan dahi çalışanları veya işe başlamayanları yahut işten ayrılanları bildirmemek suç olarak kabul edilmiştir.

4817 sayılı Yasa uyarınca cezaların uygulanması ile ÇSGB Bölge

Müdürlükleri sorumlu kılınmıştır İtirazın ise 7 gün içinde sulh ceza mahkemesine yapılması gerekmektedir 6183 sayılı Yasa hükümlerine göre tahsilatı yapılacak olan cezaya itiraz halinde cezanın tahsilatı durmamaktadır

İşyerinin kapatılması ile ilgili türden bir cezaya ise 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Yasa'nın 21'inci maddesinde yer verilmiştir. Düzenleme uyarınca çalışma izni olmadan çalışan yabancı varsa işyerinin ÇSGB Bölge Müdürlüğü tarafından alınacak kararlar ilgili mülki amirlik tarafından kapatılması gerekmektedir. Çalışmaktan alıkonulma türünden bir diğer ceza ise 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Yasa hükümleri çerçevesinde öngörülmüştür. Buna göre yabancı Türkiye'de öngörülen muafiyetler hariç, çalışma izni olmadan çalışması mümkün olmadığı veya alınan çalışma izninde yer alan işin dışında bir iş yapıldığında yahut izin alınmış olsa dahi ahlaka ve yasalara aykırı bir iş yapıldığında yabancı çalışmaktan alıkonulacaktır

6. 4904 sayılı Türkiye İş Kurumu Yasası

4904 sayılı Türkiye İş Kurumu Yasası'nın 20'inci maddesinde özel istihdam bürolarının faaliyetleri dolayısıyla bir takım idari para cezalarına yer verilmiştir. Madde hükmüne göre cezaların uygulama mercii Türkiye İş Kurumudur ve ilk itirazında 7 gün içinde Kuruma yapılması gerekmektedir Reddi halinde ise 60 gün içinde idare mahkemesi nezdinde ikinci bir itirazda bulunulabilir. İlk itiraz tahsilatı durdururken, ikinci itiraz tahsilatı durdurmamaktadır

7. 5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Yasa

5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Yasa'nın 19'uncu maddesinde adli suçlar ile bunlara ait cezalara, 20'inci maddesinde ise idari suçlar ve bunlarla ilgili cezalara yer verilmiştir. Yukarıda

da değinildiği üzere adli suç kavramı altında ağır para cezası olarak öngörülen cezalar 5252 sayılı Yasa ile adli para cezasına dönüştürülmüş bulunmaktadır. İdari suçlar olarak kavramlaştırılan suçlar hakkında ise uygulama mercisinin mülki amirlik olduğu, İtirazın 7 gün içinde idare mahkemesi nezdinde gerçekleştirilebileceği, itirazın tahsilatı durdurmayacağı ve ceza ile ilgili olarak gecikme zammı uygulanmayacağı hükme bağlanmıştır

8. 6301 sayılı Öğe Dinlenmesi Hakkında Yasa

6301 sayılı Öğe Dinlenmesi Hakkında Yasa'nın 7'nci maddesinde öğe dinlenmesi verilmemesi hali suç olarak kabul edilmiştir. Bu cezanın takip ve tahsili hakkında ise 394 sayılı Hafta Tatili Hakkında Yasa ile ilgili yapılan açıklamalar geçerlidir

II. TOPLU İŞ HUKUKU AÇISINDAN

A) Sendikalar Yasası

2821 sayılı Sendikalar Yasası genel olarak işçi ve işveren sendika ve konfederasyonlarının kuruluş, işleyiş, üyelik, gelir ve giderleri gibi hususlarla ilgilidir. Doğal olarak ceza hükümlerinin de bir çoğu sendika ve konfederasyon yöneticileri ile ilgili olarak öngörülmüştür. Ancak bunun yanında genel olarak tüm işverenleri, bazı durumlarda işçileri de kapsayan ceza hükümlerine rastlanmaktadır.

2821 sayılı Sendikalar Yasası'nın hükümlerine aykırı hareketlerle ilgili olarak Yasanın 59'uncu maddesinde bir takım cezalar düzenlenmiştir. Konumuz anlamında genel olarak tüm işverenleri ve bazı durumlarda işçileri de kapsayan ceza hükümleri ise anılan maddenin birinci, ikinci, üçüncü ve beşinci fıkraları ile yedinci fıkrasının üçüncü bendinde bulunmaktadır.

Birinci fıkraya göre işçilerin işe başlama ve işten ayrılışlarının Ek 1 ve Ek 2 bildirimleri ile ÇSGB'na bildirilmemesi, ikinci fıkra ile işçi sendika ve konfederasyonu yöneticiliği teminatına aykırı davranış, üçüncü fıkrasına göre olumlu ve olumsuz sendika özgürlüğüne aykırı şekilde işe alma ve işten çıkarma, işçilerin işveren sendikalarına, işverenlerin de işçi sendikalarına üye olma ve birbirlerine yardımda bulunma yasaklarına aykırılık, öngörülen şeklin dışında yardım ve bağış yapma ve kabul etme halleri suç olarak kabul edilmiş ve işçilerin işveren sendikalarına, işverenlerin de işçi sendikalarına üye olma ve birbirlerine yardımda bulunma yasaklarına aykırılık hali için hapis bunu dışında kalan cezalar için ise ağır para cezası öngörülmüştür.

Değindiği üzere 5252 sayılı Yasa uyarınca ağır para cezaları adli para cezasına dönüştüğünden söz konusu cezalarla ilgili olarak adli para cezalarına ilişkin hükümlerin uygulanacağı açıktır Belirtilen hapis cezası ise idari para cezasına dönüştüğünden bu konuda da yine adli para cezasına esas hükümler çerçevesinde ceza hesap edilecek ve cumhuriyet savcısı tarafından infaz edilecektir

B) Toplu İş Sözleşmeleri Grev ve Lokavt Yasası

2822 sayılı Toplu İş Sözleşmeleri Grev ve Lokavt Yasası, genel olarak, toplu iş sözleşmesinin yapılması, sona ermesi ve toplu iş uyuşmazlıkları ile ilgilidir. Ceza hükümleri ise Yasanın 68-81'inci maddeleri arasında oldukça ayrıntılı bir biçimde düzenlenmiştir Burada da Sendikalar Yasası'nda olduğu gibi öngörülen ağır para cezasının adli para cezasına, hapis cezalarının ise idari para cezasına dönüşmüş olduğu hemen belirtilmelidir. Bu nedenle Yasanın ceza hükümlerinin uygulanmasında 5327 sayılı Türk Ceza Yasası'nın ve 5252 sayılı Yasanın ilgili hükümlerinin ve bu yasalarla ilgili olarak

da ceza muhakemeleri ve infaz esaslarının uygulanması gerekecektir.

Konumuz anlamında genel olarak işverenleri ve bazı yönleriyle de işçileri ilgilendirdiği şekilde 70'inci madde uyarınca kanun dışı grev ve lokavt halleri, 71'inci maddeye göre yasal olan bir grev veya lokavtın yasa dışı şekilde uygulanması hali, yasak işyerlerinde ve işlerde grev ve lokavt yapılması hali, 73'üncü madde uyarınca kararlara tesir amacıyla; 74'üncü madde uyarınca Devletin şahsiyetine karşı grev ve lokavt hali, 75'inci madde uyarınca grev ve lokavt erteleme kararına muhalefet hali, 76'ncı maddeye göre grev oylamasına hile, tehdit ve cebir karıştırılması, 77'nci maddeye göre grev ve lokavt halinde işyerinden ayrılmama veya engellemede bulunma, 78'inci madde uyarınca grev ve lokavt halinde işçi haklarına aykırı davranışlar, Yasa dışı grev ve lokavt gözcülüğü, 80'inci madde uyarınca toplu iş sözleşmesinin veya toplu iş sözleşmesi hükümündeki hakem veya mahkeme kararının işyerinde ilan edilmemesi cezayı gerektiren birer suç olarak kabul edilmiştir.

III. CEZA HUKUKU AÇISINDAN

İş hukuku ile ilgisi kurulabilecek türden hürriyeti bağlayıcı cezalara 5237 sayılı Türk Ceza Yasası yer vermiştir. Yasada tanımlanan suçlar arasından özellikle cinsel taciz, konut dokunulmazlığı, iş ve çalışma hürriyetinin ihlali, sendikal hakların kullanılmasının engellenmesi, ayrımcılık ve inşaat veya yıkımla ilgili emniyet kurallarına uymama hallerinin iş hukuku ile yakın bir ilgisinin olduğu görülmektedir.

5237 sayılı Türk Ceza Yasası'nın cinsel taciz başlıklı 105'inci maddesine göre bir kimseyi cinsel amaçlı olarak taciz eden kişi hakkında, mağdurun şikayeti üzerine, üç aydan iki yıla kadar hapis ceza-

sına veya adlî para cezasına hükmolunacak ve bu fiiller; hiyerarşi, hizmet veya eğitim ve öğretim ilişkisinden ya da aile içi ilişkiden kaynaklanan nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle ya da aynı işyerinde çalışmanın sağladığı kolaylıktan yararlanılarak işlendiği takdirde, yukarıdaki fıkraya göre verilecek ceza yarı oranında arttırılacaktır. Bu fiiler nedeniyle mağdur; işi bırakmak, okuldan veya ailesinden ayrılmak zorunda kalmış ise, verilecek ceza bir yıldan az olamayacaktır.

Konut dokunulmazlığı başlıklı 116'ncı maddeye göre ise tanımlanan suç kapsamına giren fiillerin, açık bir rızaya gerek duyulmaksızın girilmesi mutlak olan yerler dışında kalan işyerleri ve eklentileri hakkında işlenmesi halinde, mağdurun şikayeti üzerine, altı aydan bir yıla kadar hapis veya adlî para cezasına; fiilin, cebir veya tehdit kullanılmak suretiyle ya da gece vakti işlenmesi halinde ise, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunacaktır.

Türk Ceza Yasası'nın hürriyete karşı suç başlığını taşıyan ilgili bölümünde 117'nci madde ile iş ve çalışma hürriyetinin ihlali ile 118'inci maddesinde sendikal hakların kullanılmasının engellenmesi suç olarak tanımlanarak yaptırımlara bağlanmış; 199'uncu maddede geçen ortak hükümlerle bu suçları ağırlaştırıcı etkenler sıralanmıştır.

Belirtilen 117'nci maddeye göre, cebir veya tehdit kullanarak ya da hukuka aykırı başka bir davranışla, iş ve çalışma hürriyetini ihlal eden kişiye, mağdurun şikayeti halinde, altı aydan iki yıla kadar hapis veya adlî para cezası; çaresizliğini, kimsesizliğini ve bağıllığını sömürmek suretiyle kişi veya kişileri ücretsiz olarak veya sağladığı hizmet ile açık bir şekilde orantısız düşük bir ücretle çalıştıran veya bu durumda bulunan kişiyi, insan onuru ile bağdaşmayacak çalışma ve konaklama koşullarına tabi kılan kimseye altı aydan üç yıla

kadar hapis veya yüz günden az olmamak üzere adli para cezası; belirtilen durumlara düşürmek üzere bir kimseyi tedarik veya sevk veya bir yerden diğer bir yere nakleden kişiye de aynı ceza verilecektir. Aynı madde hükmüyle cebir veya tehdit kullanarak, işçiyi veya işverenlerini ücretleri azaltıp çoğaltmaya veya evvelce kabul edilenlerden başka koşullar altında anlaşmalar kabulüne zorlayan ya da bir işin durmasına, sona ermesine veya durmanın devamına neden olan kişiye de altı aydan üç yıla kadar hapis cezası verileceği hükme bağlanmıştır.

118'inci madde uyarınca ise bir kimseye karşı bir sendikaya üye olmaya veya olmamaya, sendikanın faaliyetlerine katılmaya veya katılmamaya, sendikadan veya sendika yönetimindeki görevinden ayrılmaya zorlamak amacıyla, cebir veya tehdit kullanan kişi hakkında altı aydan iki yıla kadar hapis cezası; cebir veya tehdit kullanılarak ya da hukuka aykırı başka bir davranışla bir sendikanın faaliyetlerinin engellenmesi halinde, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunacaktır.

Ortak hüküm başlıklı 119'uncu maddede ise belirtilen suçları ağırlaştırıcı hususlar sıralanmıştır. Buna göre 117 ve 118'inci maddelerdeki suçların silahla, kişinin kendisini tanınmayacak bir hale koyması suretiyle, imzasız mektupla veya özel işaretlerle, birden fazla kişi tarafından birlikte, var olan veya var sayılan suç örgütlerinin oluşturdukları korkutucu güçten yararlanılarak, kamu görevinin sağladığı nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle işlenmesi halinde, verilecek ceza bir kat artırılabacaktır.

Türk Ceza Yasası'nda iş hukuku ile bağlantılı diğer bir suç tanımına 122'inci maddede ayrımcılık başlığı altında yer verilmiştir. Madde hükmüne göre kişiler arasında dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşün-

ce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım yaparak; bir taşınır veya taşınmaz malın satılmasını, devrini veya bir hizmetin icrasını veya hizmetten yararlanılmasını engelleyen veya kişinin işe alınmasını veya alınmamasını yukarıda sayılan hallerden birine bağlayan, kimse hakkında altı aydan bir yıla kadar hapis veya adlî para cezası verilecektir.

İş hukuku ile ilgili gözüken son bir hüküm ise 176'ncı maddede geçen inşaat veya yıkımla ilgili emniyet kurallarına uymama suçudur. Buna göre, inşaat veya yıkım faaliyeti sırasında, insan hayatı veya beden bütünlüğü açısından gerekli olan tedbirleri almayan kişi, üç aydan bir yıla kadar hapis veya adlî para cezası ile cezalandırılacaktır.

SONUÇ

Görüldüğü üzere doğuşu itibariyle işçiyi sözleşme ve çalışma ortamı şartları bakımından desteklemek ve korumak amacı ile ortaya çıkan iş hukuku kuralları zaman içinde başlı başına bir hukuk dalı haline gelmiş ve koruyucu hukuk sistemi içinde sosyal devler uygulamalarının esaslı bir alanını teşkil etmiştir.

Çoğunlukla işçi yayarına değiştirilebilen nispi emredici hukuk normlarından oluşan iş hukuku sistemi içinde, özel hukuk alanını da ilgilendiren yönleriyle birlikte kamu hukuku alanı gibi ceza hükümlerine yer verilmiştir. Burada amacın; işçiyi desteklemek ve korumak temel amacına yönelik olarak, hukuk kurallarının işçi aleyhine ve zararına değiştirilmesini, uygulanmaması veya eksik uygulanması niyetlerinin ve eylemlerinin önüne geçmek olduğu görülmektedir.

Ancak zaman içinde ceza hükümleri bir takım hukuki veya siyasi

nedenlerle caydırıcılığını kaybetmiş veya caydırıcılık gücü yapılan ihlalin üstüne çıkmıştır Bu ihtiyaç doğrultusunda, özellikle Ülkemizde, iş hukuku sistemi içinde yer alan ceza hükümleri bir yandan yargı kararına dayanan para cezalarından veya hapis cezalarından idari ve adli para cezalarına doğru bir dönüşüm içine girmiş, diğer yandan ise özellikle para cezalarının öncelikle miktar itibarıyla artırılıp daha sonra yeniden değerlendirilmesine veya asgari ücret artışına bağlanmasıyla caydırıcılığının sürekli kılınması sağlanmaya çalışılmıştır

Bu gelişim seyri içinde gelinen son noktada iş hukuku sistemimiz içinde adli ve idari para cezalarına veya işyerinin kapatılması ve çalışmaktan alıkonulma cezalarına rastlanmaktadır Bunu dışında ceza hukuku sistemimizde ilgili hükümlerle iş hukuku bağlantısı olan kimi suçlar için adli ve idari para cezalarına ve hürriyeti bağlayıcı cezalara yer verilmiştir.

Cezalara itiraz usulü ise ceza hükmünün olduğu yasalar itibarıyla, özellikle itiraz mercii ve süreler açısından farklılık arz etmektedir Bu husus her hukuki düzenlemenin hedef aldığı olgu bakımından bütünlük göstermekte ise de genel olarak bir veya birkaç yönüyle iş hukuku ile ilgisi kurulabilen çerçevede içinde dağınık bir yapı sergilemektedir.

İş hukuku içinde para cezalarında izlendiği kadarıyla cezaların tahsilinde, cezanın bir Devlet alacağı olarak kabul edildiği ve bunun özel düzenlemelere bağlandığı görülmektedir Gecikme zammı ise sadece Sosyal Sigortalar Yasası bağlamında verilen cezalarda ve yargı kararı ile verilen cezalarda söz konusu olmaktadır

Bu genel çerçevede içinde özel olarak ceza hükümleri incelendiğinde ise idari para cezası olarak öngörülen cezalarda genel olarak uygu-

lama biriminin yine çalışma hayatı ile ilgili bir kurum olduğu, itirazın ise idare mahkemelerine yapılabileceği, birkaç özel durumda ise itirazın sulh hukuk mahkemeleri nezdinde gerçekleştirilebileceği, yargı kararına dayanan idari ve adli para cezalarında ise itirazın belirli şartlar dahilinde bir üst mahkemede ileri sürülebileceği öngörülmüştür.

Sonuç itibariyle, doğuş dinamikleri ve işlevleri itibariyle iş hukuku sisteminin mutlak surette cezalarla desteklenmesinin uygun olduğu, ancak bu cezaların miktar, uygulama süreci ve sonuçları itibariyle caydırıcı, basit, ucuz ve öngörülen amaca hizmet etmesi bakımından çağın gereklerine göre düzenlenmesi ve değişikliklere kolay uyma yeteneğine kavuşturulmasının gerektiği; son yıllarda bu yönde yapılan değişikliklerin ise dağınık bir yapı arz etmekle birlikte, bu gereklilikleri yerine getirme yeteneklerinin yüksel olduğu ileri sürülebilir.

EKLER

5237 SAYILI TÜRK CEZA KANUNU

(ilgili maddeler)

Ceza Kanununun amacı

MADDE 1. - (1) Ceza Kanununun amacı; kişi hak ve özgürlüklerini, kamu düzen ve güvenliğini, hukuk devletini, kamu sağlığını ve çevreyi, toplum barışını korumak, suç işlenmesini önlemektir. Kanunda, bu amacın gerçekleştirilmesi için ceza sorumluluğunun temel esasları ile suçlar, ceza ve güvenlik tedbirlerinin türleri düzenlenmiştir.

Suçta ve cezada kanunilik ilkesi

MADDE 2. - (1) Kanunun açıkça suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz. Kanunda yazılı cezalardan ve güvenlik tedbirlerinden başka bir ceza ve güvenlik tedbirine hükmolunamaz.

(2) İdarenin düzenleyici işlemleriyle suç ve ceza konulamaz.

(3) Kanunların suç ve ceza içeren hükümlerinin uygulanmasında kıyas yapılamaz. Suç ve ceza içeren hükümler, kıyasa yol açacak biçimde geniş yorumlanamaz.

Adalet ve kanun önünde eşitlik ilkesi

MADDE 3. - (1) Suç işleyen kişi hakkında işlenen fiilin ağırlığıyla orantılı ceza ve güvenlik tedbirine hükmolunur.

(2) Ceza Kanununun uygulamasında kişiler arasında ırk, dil, din, mezhep, milliyet, renk, cinsiyet, siyasal veya diğer fikir yahut düşünceleri, felsefi inanç, milli veya sosyal köken, doğum, ekonomik ve diğer toplumsal konumları yönünden ayırım yapılamaz ve hiçbir kimseye ayrıcalık tanınmaz.

Kanunun bağlayıcılığı

MADDE 4. - (1) Ceza kanunlarını bilmemek mazeret sayılmaz.

(Mülga 5377-29/06.2005/1.m.)

Özel kanunlarla ilişki

MADDE 5. - (1) Bu Kanunun genel hükümleri, özel ceza kanunları ve ceza içeren kanunlardaki suçlar hakkında da uygulanır

Tanımlar

MADDE 6. - (1) Ceza kanunlarının uygulanmasında;

- a) Vatandaş deyiminden; fiili işlediği sırada Türk vatandaşı olan kişi,
- b) Çocuk deyiminden; henüz onsekiz yaşını doldurmamış kişi,
- c) Kamu görevlisi deyiminden; kamusal faaliyetin yürütülmesine atama veya seçilme yoluyla ya da herhangi bir surette sürekli, sürekli veya geçici olarak katılan kişi,
- d) Yargı görevi yapan deyiminden; yüksek mahkemeler ve adli, idari ve askerî mahkemeler üye ve hakimleri ile Cumhuriyet savcısı ve avukatlar,
- e) Gece vakti deyiminden; güneşin batmasından bir saat sonra baş-

layan ve doğmasından bir saat evvele kadar devam eden zaman süresi,

f) Silah deyiminden;

1. Ateşli silahlar,

2. Patlayıcı maddeler,

3. Saldırı ve savunmada kullanılmak üzere yapılmış her türlü kesici, delici veya bereleyici alet,

4. Saldırı ve savunma amacıyla yapılmış olmasa bile fiilen saldırı ve savunmada kullanılmaya elverişli diğer şeyler,

5. Yakıcı, aşındırıcı, yaralayıcı, boğucu, zehirleyici, sürekli hastalığa yol açıcı nükleer, radyoaktif, kimyasal, biyolojik maddeler,

g) Basın ve yayın yolu ile deyiminden; her türlü yazılı, görsel, işitsel ve elektronik kitle iletişim aracıyla yapılan yayınlar;

h) İtiyadı suçlu deyiminden; kasıtlı bir suçun temel şeklini ya da daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli şekillerini bir yıl içinde ve farklı zamanlarda ikiden fazla işleyen kişi,

i) Suçu meslek edinen kişi deyiminden; kısmen de olsa geçimini suçtan elde ettiği kazançla sağlamaya alışmış kişi,

j) Örgüt mensubu suçlu deyiminden; bir suç örgütünü kuran, yöneten, örgüte katılan veya örgüt adına diğerleriyle birlikte veya tek başına suç işleyen kişi,

Anlaşılır:

Zaman bakımından uygulama

MADDE 7. - (1) İşlendiği zaman yürürlükte bulunan kanuna göre suç sayılmayan bir fiilden dolayı kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz. İşlendikten sonra yürürlüğe giren kanuna göre suç sayılmayan bir fiilden dolayı da kimse cezalandırılmaz ve hakkında güvenlik tedbiri uygulanamaz. Böyle bir ceza veya güvenlik tedbiri hükmolünmüşsa infazı ve kanuni neticeleri kendiliğinden kalkar.

(2) Suçun işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanun ile sonradan yürürlüğe giren kanunların hükümleri farklı ise, failin lehine olan kanun uygulanır ve infaz olunur.

(Değişik-5377-29/06.2005/2.m.) (3) Hapis cezasının ertelenmesi, koşullu salıverilme ve tekerrürle ilgili olanlar hariç,, infaz rejimine ilişkin hükümler derhal uygulanır.

(4) Geçici veya süreli kanunların, yürürlükte buldukları süre içinde işlenmiş olan suçlar hakkında uygulanmasına devam edilir.

Yer bakımından uygulama

MADDE 8. - (1) Türkiye'de işlenen suçlar hakkında Türk kanunları uygulanır. Fiilin kısmen veya tamamen Türkiye'de işlenmesi veya neticenin Türkiye'de gerçekleşmesi halinde suç, Türkiye'de işlenmiş sayılır.

(2) Suç;

a) Türk kara ve hava sahaları ile Türk karasularında,

b) Açık denizde ve bunun üzerindeki hava sahasında, Türk deniz ve hava araçlarında veya bu araçlarla,

- c) Türk deniz ve hava savaş araçlarında veya bu araçlarla,
d) Türkiye'nin kıt'a sahanlığında veya münhasır ekonomik bölgesin de tesis edilmiş sabit platformlarda veya bunlara karşı,
İşlendiğinde Türkiye'de işlenmiş sayılır.

Yabancı ülkede hüküm verilmesi

MADDE 9. - (1) Türkiye'de işlediği suçtan dolayı yabancı ülkede hakkında hüküm verilmiş olan kimse, Türkiye'de yeniden yargılanır.

Görev suçları

MADDE 10. - (1) Yabancı ülkede Türkiye namına memuriyet veya görev üstlenmiş olup da bundan dolayı bir suç işleyen kimse, bu fiile ilişkin olarak yabancı ülkede hakkında mahkûmiyet hükmü verilmiş bulunsa bile, Türkiye'de yeniden yargılanır.

Vatandaş tarafından işlenen suç

MADDE 11. - (1) Bir Türk vatandaşı, 13 üncü maddede yazılı suçlar dışında, Türk kanunlarına göre aşağı sınırı bir yıldan az olmayan hapis cezasını gerektiren bir suçu yabancı ülkede işlediği ve kendisi Türkiye'de bulunduğu takdirde, bu suçtan dolayı yabancı ülkede hüküm verilmemiş olması ve Türkiye'de kovuşturulabilirliğin bulunması koşulu ile Türk kanunlarına göre cezalandırılır.

(2) Suç, aşağı sınırı bir yıldan az hapis cezasını gerektirdiğinde yargılama yapılması zarar görenin veya yabancı hükûmetin şikayetine bağlıdır. Bu durumda şikayet, vatandaşın Türkiye'ye girdiği tarihten itibaren altı ay içinde yapılmalıdır.

Yabancı tarafından işlenen suç

MADDE 12. - (1) Bir yabancı, 13 üncü maddede yazılı suçlar dışında, Türk kanunlarına göre aşağı sınırı en az bir yıl hapis cezasını gerektiren bir suçu yabancı ülkede Türkiye'nin zararına işlediği ve kendisi Türkiye'de bulunduğu takdirde, Türk kanunlarına göre cezalandırılır Yargılama yapılması Adalet Bakanının istemine bağlıdır

(2) Yukarıdaki fıkrada belirtilen suçun bir Türk vatandaşının veya Türk kanunlarına göre kurulmuş özel hukuk tüzel kişisinin zararına işlenmesi ve failin Türkiye'de bulunması halinde, bu suçtan dolayı yabancı ülkede hüküm verilmemiş olması koşulu ile suçtan zarar görenin şikayeti üzerine fail, Türk kanunlarına göre cezalandırılır

(3) Mağdur yabancı ise, aşağıdaki koşulların varlığı halinde fail, Adalet Bakanının istemi ile yargılanır:

a) Suçun, Türk kanunlarına göre aşağı sınırı üç yıldan az olmayan hapis cezasını gerektirmesi.

b) Suçluların geri verilmesi anlaşmasının bulunmaması veya geri verilme isteminin suçun işlendiği ülkenin veya failin uyruğunda bulunduğu devletin hükûmeti tarafından kabul edilmemiş olması.

(4) Birinci fıkra kapsamına giren suçtan dolayı yabancı mahkemece mahkûm edilen veya herhangi bir nedenle davası veya cezası düşen veya beraat eden yahut suçu kovuşturulabilir olmaktan çıkan yabancı hakkında Adalet Bakanının istemi üzerine Türkiye'de yeniden yargılama yapılır

Diğer suçlar

MADDE 13. - (1) Aşağıdaki suçların, vatandaş veya yabancı tarafından, yabancı ülkede işlenmesi halinde, Türk kanunları uygulanır:

- a) İkinci Kitap, Birinci Kısım altında yer alan suçlar
- b) İkinci Kitap, Dördüncü Kısım altındaki Üçüncü, Dördüncü, Beşinci, Altıncı, Yedinci ve Sekizinci Bölümlerde yer alan suçlar.
- c) İşkence (madde 94, 95).
- d) Çevrenin kasten kirletilmesi (madde 181).
- e) Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (madde 188), uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma (madde 190).
- f) Parada sahtecilik (madde 197), para ve kıymetli damgaları imale yarayan araçların üretimi ve ticareti (madde 200), mühürde sahtecilik (madde 202).
- g) Fuhuş (madde 227).
- h) Rüşvet (madde 252).
- i) Deniz, demiryolu veya havayolu ulaşım araçlarının kaçırılması ve ya alıkonulması (madde 223, fıkra 2, 3) ya da bu araçlara karşı işlenen zarar verme (madde 152) suçları.

(Değişik-5377-29/06.2005/3.m.) (2) İkinci kitap, dördüncü kısım altındaki üçüncü, dördüncü, beşinci, altıncı ve yedinci bölümlerde yer alanlar hariç; birinci fıkra kapsamına giren suçlardan dolayı Türkiye’de yargılama yapılması, Adalet Bakanının talebine bağlıdır

Seçimlik cezalarda soruşturma

MADDE 14. - (1) 11 ve 12 nci maddelerde belirtilen hallerde, soruşturma konusu suçun yer aldığı kanun maddesinde hapis cezası ile adli para cezasından birinin uygulanması seçimlik sayılmış ise soruşturma veya kovuşturma açılmaz.

Soruşturma koşulu olan cezanın hesaplanması

MADDE 15. - (1) Miktarının soruşturma koşulu oluşturduğu hallerde ceza, soruşturma evresinde ileri sürülen kanuni ağırlaştırıcı nedenlerin aşağı sınırı ve kanuni hafifletici nedenlerin yukarı sınırı göz önünde bulundurularak hesaplanır.

Cezadan mahsup

MADDE 16. - (1) Nerede işlenmiş olursa olsun bir suçtan dolayı, yabancı ülkede gözaltında, gözlem altında, tutuklulukta veya hükümlülükte geçen süre, aynı suçtan dolayı Türkiye'de verilecek cezadan mahsup edilir.

Hak yoksunlukları

MADDE 17. - (1) Yukarıdaki maddelerde açıklanan hallerde mahkeme, yabancı mahkemelerden verilen ve Türk hukuk düzenine aykırı düşmeyen hükmün, Türk kanunlarına göre bir haktan yoksunluğu gerektirmesi halinde, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine Türk kanunlarındaki sonuçlarının geçerli olmasına karar verir

Geri verme

MADDE 18. - (1) Yabancı bir ülkede işlenen veya işlendiği iddia edilen bir suç nedeniyle hakkında ceza kovuşturması başlatılan veya mahkûmiyet kararı verilmiş olan bir yabancı, talep üzerine, ko-

vuşturmanın yapılabilmesi veya hükmedilen cezanın infazı amacıyla geri verilebilir. Ancak, geri verme talebine esas teşkil eden fiil;

- a) Türk kanunlarına göre suç değilse,
- b) Düşünce suçu veya siyasi ya da askerî suç niteliğinde ise,
- c) Türkiye Devletinin güvenliğine karşı, Türkiye Devletinin veya bir Türk vatandaşının ya da Türk kanunlarına göre kurulmuş bir tüzel kişinin zararına işlenmişse,
- d) Türkiye'nin yargılama yetkisine giren bir suç ise,
- e) Zamanaşımına veya affa uğramış ise,

Geri verme talebi kabul edilmez.

(2) Uluslararası Ceza Divanına taraf olmanın gerektirdiği yükümlülükler hariç olmak üzere, vatandaş suç sebebiyle yabancı bir ülkeye verilemez.

(3) Kişinin, talep eden devlete geri verilmesi halinde ırkı, dini, vatandaşlığı, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi görüşleri nedeniyle kovuşturulacağına veya cezalandırılacağına ya da işkence ve kötü muameleye maruz kalacağına dair kuvvetli şüphe sebepleri varsa, talep kabul edilmez.

(4) Kişinin bulunduğu yer ağır ceza mahkemesi, geri verme talebi hakkında bu madde ve Türkiye'nin taraf olduğu ilgili uluslararası sözleşme hükümlerine göre karar verir. Bu karara karşı temyiz yoluna başvurulabilir.

(5) Mahkeme geri verme talebinin kabul edilebilir olduğuna karar verirse, bu kararın yerine getirilip getirilmemesi Bakanlar Kurulunun takdirine bağlıdır.

(6) Geri verilmesi istenen kişi hakkında koruma tedbirlerine başvurulmasına, Türkiye'nin taraf olduğu ilgili uluslararası sözleşme hükümlerine göre karar verilebilir.

(7) Geri verme talebinin kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi halinde, ayrıca Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu hükümlerine göre tutuklama kararı verilebilir veya diğer koruma tedbirlerine başvurulabilir.

(8) Geri verme halinde, kişi ancak geri verme kararına dayanak teşkil eden suçlardan dolayı yargılanabilir veya mahkûm olduğuna ceza infaz edilebilir.

Yabancı kanunun göz önünde bulundurulması

MADDE 19. - (1) Türkiye'nin egemenlik alanı dışında işlenen suçlar dolayısıyla Türkiye'de yargılama yapılırken, Türk kanununa göre verilecek olan ceza, suçun işlendiği ülke kanununda öngörülen cezanın üst sınırından fazla olamaz.

(2) Ancak suçun;

a) Türkiye'nin güvenliğine karşı veya zararına olarak,

b) Türk vatandaşına karşı ya da Türk kanunlarına göre kurulmuş özel hukuk tüzel kişisi zararına olarak,

İşlenmesi durumunda, yukarıdaki fıkra hükmü uygulanmaz.

Ceza sorumluluğunun şahsiliği

MADDE 20. - (1) Ceza sorumluluğu şahsidir. Kimse başkasının fiilinden dolayı sorumlu tutulamaz.

(2) Tüzel kişiler hakkında ceza yaptırımını uygulanamaz. Ancak, suç

dolayısıyla kanunda öngörülen güvenlik tedbiri niteliğindeki yaptırımlar saklıdır

Kast

MADDE 21. - (1) Suçun oluşması kastın varlığına bağlıdır. Kast, suçun kanuni tanımındaki unsurların bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesidir.

(2) Kişinin, suçun kanuni tanımındaki unsurların gerçekleşebileceğini öngörmesine rağmen, fiili işlemesi halinde olası kast vardır. Bu halde, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda müebbet hapis cezasına, müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda yirmi yıldan yirmibeş yıla kadar hapis cezasına hükümlenir; diğer suçlarda ise temel ceza üçte birden yarısına kadar indirilir.

Taksir

MADDE 22. - (1) Taksirle işlenen fiiller, kanunun açıkça belirttiği hallerde cezalandırılır.

(2) Taksir, dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla, bir davranışın suçun kanuni tanımında belirtilen neticesi öngörülerek gerçekleştirilmesidir.

(3) Kişinin öngördüğü neticeyi istememesine karşın, neticenin meydana gelmesi halinde bilinçli taksir vardır; bu halde taksirli suçla ilişkin ceza üçte birden yarısına kadar artırılır.

(4) Taksirle işlenen suçtan dolayı verilecek olan ceza failin kusuruna göre belirlenir.

(5) Birden fazla kişinin taksirle işlediği suçlarda, herkes kendi ku-

surundan dolayı sorumlu olur. Her failin cezası kusuruna göre ayrı ayrı belirlenir.

(6) Taksirli hareket sonucu neden olunan netice, münhasıran failin kişisel ve ailevi durumu bakımından, artık bir cezanın hükmedilmesini gereksiz kılacak derecede mağdur olmasına yol açmışsa ceza verilmez; bilinçli taksir halinde verilecek ceza yarıdan altıda bire kadar indirilebilir.

Netice sebebiyle ağırlaşmış suç

MADDE 23. - (1) Bir fiilin, kastedilenden daha ağır veya başka bir neticenin oluşumuna sebebiyet vermesi halinde, kişinin bundan dolayı sorumlu tutulabilmesi için bu netice bakımından en azından taksirle hareket etmesi gerekir.

Kanunun hükmü ve amirin emri

MADDE 24. - (1) Kanunun hükmünü yerine getiren kimseye ceza verilmez.

(2) Yetkili bir merciden verilip, yerine getirilmesi görev gereği zorunlu olan bir emri uygulayan sorumlu olmaz.

(3) Konusu suç teşkil eden emir hiçbir surette yerine getirilemez. Aksi takdirde yerine getiren ile emri veren sorumlu olur.

(4) Emrin, hukuka uygunluğunun denetlenmesinin kanun tarafından engellendiği hallerde, yerine getirilmesinden emri veren sorumlu olur.

Meşru savunma ve zorunluluk hali

MADDE 25. - (1) Gerek kendisine ve gerek başkasına ait bir hakka yönelmiş, gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak

olan haksız bir saldırıyı o anda hal ve koşullara göre saldırı ile orantılı biçimde defetmek zorunluluğu ile işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilmez.

(2) Gerek kendisine gerek başkasına ait bir hakka yönelik olup, bilerek neden olmadığı ve başka suretle korunmak olanağı bulunmayan ağır ve muhakkak bir tehlikeden kurtulmak veya başkasını kurtarmak zorunluluğu ile ve tehlikenin ağırlığı ile konu ve kullanılan vasıta arasında orantı bulunmak koşulu ile işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilmez.

Hakkın kullanılması ve ilgilinin rızası

MADDE 26. - (1) Hakkını kullanan kimseye ceza verilmez.

(2) Kişinin üzerinde mutlak surette tasarruf edebileceği bir hakkına ilişkin olmak üzere, açıkladığı rızası çerçevesinde işlenen fiilden dolayı kimseye ceza verilmez.

Sınırın aşılması

MADDE 27. - (1) Ceza sorumluluğunu kaldıran nedenlerde sınırın kast olmaksızın aşılması halinde, fiil taksirle işlendiğinde de cezalandırılıyorsa, taksirli suç için kanunda yazılı cezanın altında birinden üçte birine kadarı indirilerek hükmolunur.

(2) Meşru savunmada sınırın aşılması mazur görülebilecek bir heyecan, korku veya telaştan ileri gelmiş ise faile ceza verilmez.

Cebir ve şiddet, korkutma ve tehdit

MADDE 28. - (1) Karşı koyamayacağı veya kurtulamayacağı cebir ve şiddet veya muhakkak ve ağır bir korkutma veya tehdit sonucu

suç işleyen kimseye ceza verilmez. Bu gibi hallerde cebir ve şiddet, korkutma ve tehdidi kullanan kişi suçun faili sayılır.

Haksız tahrik

MADDE 29. - (1) Haksız bir fiilin meydana getirdiği hiddet veya şiddetli elemin etkisi altında suç işleyen kimseye, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine onsekiz yıldan yirmidört yıla ve müebbet hapis cezası yerine oniki yıldan onsekiz yıla kadar hapis cezası verilir. Diğer hallerde verilecek cezanın dörtte birinden dörtte üçüne kadarı indirilir.

Hata

MADDE 30. - (1) Fiilin icrası sırasında suçun kanuni tanımındaki maddi unsurları bilmeyen bir kimse, kasten hareket etmiş olmaz. Bu hata dolayısıyla taksirli sorumluluk hali saklıdır

(2) Bir suçun daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli hallerinin gerçekleştiği hususunda hataya düşen kişi, bu hatasından yararlanır.

(3) Ceza sorumluluğunu kaldıran veya azaltan nedenlere ait koşulların gerçekleştiği hususunda kaçınılmaz bir hataya düşen kişi, bu hatasından yararlanır

(Ekleme5377-29/06.2005/4.m.) (4) İşlediği fiilin haksızlık oluşturduğu hususunda kaçınılmaz bir hataya düşen kişi, cezalandırılmaz.

Yaş küçüklüğü

MADDE 31. - (1) Fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu yoktur. Bu kişiler hakkında, ceza

kovuşturması yapılamaz; ancak, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir.

(Değişik-5377-29/06.2005/5.m.) (2) Fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmuş olup da onbeş yaşını doldurmamış olanların işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olması halinde ceza sorumluluğu yoktur. Ancak bu kişiler hakkında çocuklara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur. İşlediği fiili algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin varlığı halinde, bu kişiler hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde oniki yıldan onbeş yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde dokuz yıldan onbir yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların yarısı indirilir ve bu halde her fiil için verilecek hapis cezası yedi yıldan fazla olamaz.

(Değişik-5377-29/06.2005/5.m.) (3) Fiili işlediği sırada onbeş yaşını doldurmuş olup da onsekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde onsekiz yıldan yirmidört yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde oniki yıldan onbeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların üçtebiri indirilir ve bu halde her fiil için verilecek hapis cezası oniki yıldan fazla olamaz.

Akıl hastalığı

MADDE 32. - (1) Akıl hastalığı nedeniyle, işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli derecede azalmış olan kişiye ceza verilmez. Ancak, bu kişiler hakkında güvenlik tedbirine hükmolunur.

(2) Birinci fıkrada yazılı derecede olmamakla birlikte işlediği fiille

ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği azalmış olan kişiye, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine yirmibeş yıl, müebbet hapis cezası yerine yirmi yıl hapis cezası verilir Diğer hallerde verilecek ceza, altıda birden fazla olmamak üzere indirilebilir. Mahkûm olunan ceza, süresi aynı olmak koşuluyla, kısmen veya tamamen, akıl hastalarına özgü güvenlik tedbiri olarak da uygulanabilir

Sağır ve dilsizlik

MADDE 33. - (1) Bu Kanunun, fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmamış olan çocuklara ilişkin hükümleri, onbeş yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsizler hakkında; oniki yaşını doldurmuş olup da onbeş yaşını doldurmamış olanlara ilişkin hükümleri, onbeş yaşını doldurmuş olup da onsekiz yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsizler hakkında; onbeş yaşını doldurmuş olup da onsekiz yaşını doldurmamış olanlara ilişkin hükümleri, onsekiz yaşını doldurmuş olup da yirmibir yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsizler hakkında da uygulanır.

Geçici nedenler, alkol veya uyuşturucu madde etkisinde olma

MADDE 34. - (1) Geçici bir nedenle ya da irade dışı alınan alkol veya uyuşturucu madde etkisiyle, işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli derecede azalmış olan kişiye ceza verilmaz.

(2) İradi olarak alınan alkol veya uyuşturucu madde etkisinde suç işleyen kişi hakkında birinci fıkra hükmü uygulanmaz.

Adli para cezası

MADDE 52. - (1) Adli para cezası, beş günden az ve kanunda aksine hüküm bulunmayan hallerde yediyüzotuz günden fazla olmak üzere belirlenen tam gün sayısının, bir gün karşılığı olarak takdir edilen miktar ile çarpılması suretiyle hesaplanan meblağın hükmü tarafından Devlet Hazinesine ödenmesinden ibarettir.

(2) En az yirmi ve en fazla yüz Türk Lirası olan bir gün karşılığı adli para cezasının miktarı, kişinin ekonomik ve diğer şahsi halleri göz önünde bulundurularak takdir edilir.

(3) Kararda, adli para cezasının belirlenmesinde esas alınan tam gün sayısı ile bir gün karşılığı olarak takdir edilen miktar ayrı ayrı gösterilir.

(4) Hakim, ekonomik ve şahsi hallerini göz önünde bulundurarak, kişiye adli para cezasını ödemesi için hükmün kesinleşme tarihinden itibaren bir yıldan fazla olmamak üzere mehil verebileceği gibi, bu cezanın belirli taksitler halinde ödenmesine de karar verebilir. Taksit süresi iki yılı geçemez ve taksit miktarı dörtten az olamaz. Kararda, taksitlerden birinin zamanında ödenmemesi halinde geri kalan kısmın tamamının tahsil edileceği ve ödenmeyen adli para cezasının hapse çevrileceği belirtilir.

Cinsel taciz

MADDE 105. - (1) Bir kimseyi cinsel amaçlı olarak taciz eden kişi hakkında, mağdurun şikayeti üzerine, üç aydan iki yıla kadar hapis cezasına veya adli para cezasına hükmolunur.

(Değişik-29./06/2005-5377-13.m.)(2) Bu fiiller, hiyerarşi, hizmet veya eğitim ve öğretim ilişkisinden ya da aile içi ilişkiden kaynak-

lanan nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle ya da aynı işyerinde çalışmanın sağladığı kolaylıktan yararlanılarak işlendiği takdirde, yukarıdaki fıkra göre verilecek ceza yarı oranında arttırılır Bu fiiller nedeniyle mağdur; işi bırakmak, okuldan veya ailesinden ayrılmak zorunda kalmış ise, verilecek ceza bir yıldan az olamaz.

Konut dokunulmazlığının ihlali

MADDE 116. – (Değişik-31/03/2005-5328-8.md.)(3) Birinci fıkra kapsamına giren fiillerin, açık bir rızaya gerek duyulmaksızın girilmesi mutlak olan yerler dışında kalan işyerleri ve eklentileri hakkında işlenmesi halinde, mağdurun şikayeti üzerine, altı aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezasına hükmolunur.

(4) Fiilin, cebir veya tehdit kullanılmak suretiyle ya da gece vakti işlenmesi halinde, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

İş ve çalışma hürriyetinin ihlali

MADDE 117. - (1) Cebir veya tehdit kullanarak ya da hukuka aykırı başka bir davranışla, iş ve çalışma hürriyetini ihlal eden kişiye, mağdurun şikayeti halinde, altı aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası verilir.

(2) Çaresizliğini, kimsesizliğini ve bağıllığını sömürmek suretiyle kişi veya kişileri ücretsiz olarak veya sağladığı hizmet ile açık bir şekilde orantısız düşük bir ücretle çalıştıran veya bu durumda bulunan kişiyi, insan onuru ile bağdaşmayacak çalışma ve konaklama koşullarına tabi kılan kimseye altı aydan üç yıla kadar hapis veya yüz gündenden az olmamak üzere adli para cezası verilir.

(3) Yukarıdaki fıkra da belirtilen durumlara düşürmek üzere bir kim-

seyi tedarik veya sevk veya bir yerden diğerk bir yere nakleden kişiyeye de aynı ceza verilir.

(4) Cebir veya tehdit kullanarak, işçiyi veya işverenlerini ücretleri azaltıp çoğaltmaya veya evvelce kabul edilenlerden başka koşullar altında anlaşmalar kabulüne zorlayan ya da bir işin durmasına, sona ermesine veya durmanın devamına neden olan kişiye altı aydan üç yıla kadar hapis cezası verilir

Sendikal hakların kullanılmasının engellenmesi

MADDE 118. - (1) Bir kimseye karşı bir sendikaya üye olmaya veya olmamaya, sendikanın faaliyetlerine katılmaya veya katılmamaya, sendikadan veya sendika yönetimindeki görevinden ayrılmaya zorlamak amacıyla, cebir veya tehdit kullanan kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır

(2) Cebir veya tehdit kullanılarak ya da hukuka aykırı başka bir davranışla bir sendikanın faaliyetlerinin engellenmesi halinde, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur

Ortak hüküm

MADDE 119. - (1) Eğitim ve öğretimin engellenmesi, kamu kurumu veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının faaliyetlerinin engellenmesi, siyasi hakların kullanılmasının engellenmesi, inanç, düşünce ve kanaat hürriyetinin kullanılmasını engelleme, konut dokunulmazlığının ihlali ile iş ve çalışma hürriyetinin ihlali suçlarının;

a) Silahla,

b) Kişinin kendisini tanınmayacak bir hale koyması suretiyle, imzasız mektupla veya özel işaretlerle,

- c) Birden fazla kişi tarafından birlikte,
- d) Var olan veya var sayılan suç örgütlerinin oluşturdukları korkutucu güçten yararlanılarak,
- e) Kamu görevinin sağladığı nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle,
- İşlenmesi halinde, verilecek ceza bir kat artırılır
- (2) Bu suçların işlenmesi sırasında kasten yaralama suçunun neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış hallerinin gerçekleşmesi durumunda, ayrıca kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler uygulanır.

Ayrımcılık

MADDE 122. - (1) Kişiler arasında dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım yapılarak;

- a) Bir taşınır veya taşınmaz malın satılmasını, devrini veya bir hizmetin icrasını veya hizmetten yararlanılmasını engelleyen veya kişinin işe alınmasını veya alınmamasını yukarıda sayılan hallerden birine bağlayan,

Kimse hakkında altı aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezası verilir.

İnşaat veya yıkımla ilgili emniyet kurallarına uymama

MADDE 176. - (1) İnşaat veya yıkım faaliyeti sırasında, insan hayatı veya beden bütünlüğü açısından gerekli olan tedbirleri almayan kişi, üç aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır

5326 SAYILI KABAHATLER KANUNU

(ilgili maddeler)

BİRİNCİ KISIM

Genel Hükümler

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç ve Kapsam, Tanım, Kanunîlik İlkesi ve Kanunun Uygulama Alanı

Amaç ve kapsam

MADDE 1.- (1) Bu Kanunda; toplum düzenini, genel ahlâkı, genel sağlığı, çevreyi ve ekonomik düzeni korumak amacıyla;

- a) Kabahatlere ilişkin genel ilkeler,
 - b) Kabahatler karşılığında uygulanabilecek olan idarî yaptırımların türleri ve sonuçları,
 - c) Kabahatler dolayısıyla karar alma süreci,
 - d) İdarî yaptırıma ilişkin kararlara karşı kanun yolu,
 - e) İdarî yaptırım kararlarının yerine getirilmesine ilişkin esaslar
- Belirlenmiş ve çeşitli kabahatler tanımlanmıştır.

Tanım

MADDE 2 .- (1) Kabahat deyiminden; kanunun, karşılığında idarî yaptırım uygulanmasını öngördüğü haksızlık anlaşılır

Genel kanun niteliği

MADDE 3.- (1) Bu Kanunun genel hükümleri diğer kanunlardaki kabahatler hakkında da uygulanır

Kanunîlik ilkesi

MADDE 4.- (1) Hangi fiillerin kabahat oluşturduğu, kanunda açıkça tanımlanabileceği gibi; kanunun kapsam ve koşulları bakımından belirlediği çerçeve hükmün içeriği, idarenin genel ve düzenleyici işlemleriyle de doldurulabilir.

(2) Kabahat karşılığı olan yaptırımların türü, süresi ve miktarı, ancak kanunla belirlenebilir.

Zaman bakımından uygulama

MADDE 5 .- (1) 26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun zaman bakımından uygulamaya ilişkin hükümleri kabahatler bakımından da uygulanır Ancak, kabahatler karşılığında öngörülen idarî yaptırımlara ilişkin kararların yerine getirilmesi bakımından derhal uygulama kuralı geçerlidir.

(2) Kabahat, failin icraî veya ihmali davranışı gerçekleştirdiği zaman işlenmiş sayılır. Neticenin olduğu zaman, bu bakımdan dikkate alınmaz.

Yer bakımından uygulama

MADDE 6.- (1) 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun yer bakımından uygulamaya ilişkin 8 inci maddesi hükümleri, kabahatler bakımından da uygulanır. Ancak, kanunlarda aksine hüküm bulunan haller saklıdır

İKİNCİ BÖLÜM

Kabahatten Dolayı Sorumluluğun Esasları

Kabahatin ihmali davranışla işlenmesi

MADDE 7.- (1) Kabahat, icraî veya ihmali davranışla işlenebilir. İhmali davranışla işlenmiş kabahatin varlığı için kişi açısından belli bir icraî davranışta bulunma hususunda hukukî yükümlülüğün varlığı gereklidir

Organ veya temsilcinin davranışından dolayı sorumluluk

MADDE 8.- (1) Organ veya temsilcilik görevi yapan ya da organ veya temsilci olmamakla birlikte, tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde görev üstlenen kişinin bu görevi kapsamında işlemiş bulunduğu kabahatten dolayı tüzel kişi hakkında da idarî yaptırım uygulanabilir.

(2) Temsilci sıfatıyla hareket eden kişinin bu sıfatla bağlantılı olarak işlemiş bulunduğu kabahatten dolayı temsil edilen gerçek kişi hakkında da idarî yaptırım uygulanabilir Gerçek kişiye ait bir işte çalışan kişinin bu faaliyeti çerçevesinde işlemiş bulunduğu kabahatten dolayı, iş sahibi kişi hakkında da idarî yaptırım uygulanabilir

(3) Kanunun, organ veya temsilcide ya da temsil edilen kişide özel nitelikler aradığı hallerde de yukarıdaki fıkralar hükümleri uygulanır.

(4) Birinci ve ikinci fıkra hükümleri, organ veya temsilcilik ya da hizmet ilişkisinin dayanağını oluşturan işlemin hukuken geçerli olmaması halinde de uygulanır.

Kast veya taksir

MADDE 9.- (1) Kabahatler, kanunda açıkça hüküm bulunmayan hallerde, hem kasten hem de taksirle işlenebilir.

Hata

MADDE 10.- (1) Türk Ceza Kanununun hata hallerine ilişkin hükümleri, ancak kasten işlenen kabahatler bakımından uygulanır.

Sorumluluk

MADDE 11.- (1) Fiili işlediği sırada onbeş yaşını doldurmamış çocuk hakkında idarî para cezası uygulanamaz.

(2) Akıl hastalığı nedeniyle, işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli derecede azalmış olan kişi hakkında idarî para cezası uygulanmaz.

Hukuka uygunluk nedenleri ile kusurluluğu ortadan kaldıran nedenler

MADDE 12.- (1) Bu Kanunda aksine hüküm bulunmayan hallerde, Türk Ceza Kanununun hukuka uygunluk nedenleri ile kusurluluğu

ortadan kaldıran nedenlere ilişkin hükümleri, kabahatler bakımından da uygulanır.

Teşebbüs

MADDE 13.- (1) Kabahate teşebbüs cezalandırılmaz. Ancak, teşebbüsün de cezalandırılabilmesine dair ilgili kanunda hüküm bulunan haller saklıdır. Bu durumda, Türk Ceza Kanununun suça teşebbüse ve gönüllü vazgeçmeye ilişkin hükümleri, kabahatler bakımından da uygulanır.

İştirak

MADDE 14 .- (1) Kabahatin işlenişine birden fazla kişinin iştirak etmesi halinde bu kişilerin her biri hakkında, fail olarak idarî para cezası verilir.

(2) Özel faillik niteliğinin arandığı durumlarda, kabahate iştirak eden ve bu niteliği taşımayan kişi hakkında da fail olarak idarî para cezası verilir.

(3) Kabahate iştirak için kasten ve hukuka aykırı işlenmiş bir fiilin varlığı yeterlidir. Kabahatin işlenişine iştirak eden kişi hakkında, diğerlerinin sorumlu olup olmadığı göz önünde bulundurulmaksızın idarî para cezası verilir.

(4) Kanunda özel faillik niteliğini taşıyan kişi açısından suç, diğer kişiler açısından kabahat olarak tanımlanan fiilin, bu niteliği taşıyan ve taşımayan kişiler tarafından ortaklaşa işlenmesi halinde suça iştirake ilişkin hükümler uygulanır.

İçtima

MADDE 15 .- (1) Bir fiil ile birden fazla kabahatin işlenmesi ha-

linde bu kabahatlere ilişkin tanımlarda sadece idarî para cezası öngörölmüşse, en ağır idarî para cezası verilir. Bu kabahatlerle ilgili olarak kanunda idarî para cezasından başka idarî yaptırımlar da öngörölmüş ise, bu yaptırımların her birinin uygulanmasına karar verilir.

(2) Aynı kabahatin birden fazla işlenmesi halinde her bir kabahatle ilgili olarak ayrı ayrı idarî para cezası verilir Kesintisiz fiille işlenebilen kabahatlerde, bu nedenle idarî yaptırım kararı verilinceye kadar fiil tek sayılır

(3) Bir fiil hem kabahat hem de suç olarak tanımlanmış ise, sadece suçtan dolayı yaptırım uygulanabilir Ancak, suçtan dolayı yaptırım uygulanamayan hallerde kabahat dolayısıyla yaptırım uygulanır

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İdarî Yaptırımlar

Yaptırım türleri

MADDE 16 .- (1) Kabahatler karşılığında uygulanacak olan idarî yaptırımlar, idarî para cezası ve idarî tedbirlerden ibarettir.

(2) İdarî tedbirler, mülkiyetin kamuya geçirilmesi ve ilgili kanunlarda yer alan diğer tedbirlerdir.

İdarî para cezası

MADDE 17.- (1) İdarî para cezası, maktu veya nispi olabilir.

(2) İdarî para cezası, kanunda alt ve üst sınırı gösterilmek suretiyle de belirlenebilir. Bu durumda, idarî para cezasının miktarı belirle-

nirken işlenen kabahatin haksızlık içeriği ile failin kusuru ve ekonomik durumu birlikte göz önünde bulundurulur.

(3) İdarî para cezası, Devlet Hazinesine ödenir. Kişinin ekonomik durumunun müsait olmaması halinde idarî para cezasının, ilk taksitinin peşin ödenmesi koşuluyla, bir yıl içinde ve dört eşit taksit halinde ödenmesine karar verilebilir. Taksitlerin zamanında ve tam olarak ödenmemesi halinde idarî para cezasının kalan kısmının tamamı tahsil edilir.

(4) Kesinleşen karar, derhal tahsil için mahallin en büyük mal memuruna verilir. İdarî para cezası, 21.7.1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre tahsil edilir. Tahsil edilen idarî para cezasının kanunla belirlenen bir oranı, ilgili kamu kurum ve kuruluşunun hesabına aktarılır

(5) İdarî para cezası tamamen tahsil edildikten itibaren en geç bir ay içinde durum, ilgili kamu kurum ve kuruluşuna bildirilir.

(6) Kabahat dolayısıyla idarî para cezası veren kamu görevlisi, ilgilinin rıza göstermesi halinde bunun tahsilatını derhal kendisi gerçekleştirir. İdarî para cezasını kanun yoluna başvurmadan önce ödeyen kişiden bunun dörtte üçü tahsil edilir. Peşin ödeme, kişinin bu karara karşı kanun yoluna başvurma hakkını etkilemez.

(7) İdarî para cezaları her takvim yılı başından geçerli olmak üzere o yıl için 4.1.1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanununun mükerrer 298 inci maddesi hükümleri uyarınca tespit ve ilân edilen yeniden değerlendirme oranında artırılarak uygulanır Bu suretle idarî para cezasının hesabında bir Türk Lirasının kusuru dikkate alınmaz. Bu fıkra hükmü, nispi nitelikteki idarî para cezaları açısından uygulanmaz.

Mülkiyetin kamuya geçirilmesi

MADDE 18.- (1) Kabahatin konusunu oluşturan veya işlenmesi suretiyle elde edilen eşyanın mülkiyetinin kamuya geçirilmesine, ancak kanunda açık hüküm bulunan hallerde karar verilebilir.

(2) Mülkiyetin kamuya geçirilmesine ilişkin karar, eşyanın;

- a) Kullanılmaz hale getirilmesi,
- b) Niteliğinin değiştirilmesi,
- c) Ancak belli bir surette kullanılması,

Koşullarından birinin yerine getirilmesine bağlı olarak belli bir süre geciktirilebilir. Belirlenen süre zarfında koşulun yerine getirilmemesi halinde eşyanın mülkiyetinin kamuya geçirilmesine karar verilir.

(3) Mülkiyetin kamuya geçirilmesine ilişkin karar kesinleşinceye kadar ilgili kamu kurum ve kuruluşu tarafından eşyaya elkonulabileceği gibi; eşya, kişilerin muhafazasına da bırakılabilir.

(4) Eşyanın mülkiyeti, kanunda açık hüküm bulunan hallerde ilgili kamu kurum ve kuruluşuna, aksi takdirde Devlete geçer.

(5) Eşyanın mülkiyetinin kamuya geçirilmesine karar verilebilmesi için fail hakkında idarî para cezası veya başka bir idarî yaptırım kararı verilmiş olması şart değildir.

(6) Kaim değer mülkiyetinin kamuya geçirilmesine de karar verilebilir.

(7) Mülkiyeti kamuya geçirilen eşya, başka suretle değerlendirilmesi mümkün olmazsa imha edilir.

(8) Mülkiyetin kamuya geçirilmesine ilişkin karar, kesinleşmesi halinde yerine getirilir.

Saklı tutulan hükümler

MADDE 19.- (1) Diğer kanunlarda kabahat karşılığında öngörülen belirli bir süre için;

- a) Bir meslek ve sanatın yerine getirilmemesi,
- b) İşyerinin kapatılması,
- c) Ruhsat veya ehliyetin geri alınması,
- d) Kara, deniz veya hava nakil aracının trafikt en veya seyrüseferden alıkonulması,

Gibi yaptırımlara ilişkin hükümler, ilgili kanunlarda bu Kanun hükümlerine uygun değişiklik yapıncaya kadar saklıdır

Soruşturma zamaşımı

MADDE 20.- (1) Soruşturma zamaşımının dolması halinde kabahatten dolayı kişi hakkında idarî para cezasına karar verilemez.

(2) Soruşturma zamaşımı süresi;

- a) Yüzbin Türk Lirası veya daha fazla idarî para cezasını gerektiren kabahatlerde beş,
- b) Ellibin Türk Lirası veya daha fazla idarî para cezasını gerektiren kabahatlerde dört,
- c) Yirmibin Türk Lirası veya daha fazla idarî para cezasını gerektiren kabahatlerde üç,

d) Yirmibin Türk Lirasına kadar idarî para cezasını gerektiren kabahatlerde iki,

Yıldır

(3) Nispî idarî para cezasını gerektiren kabahatlerde zamanaşımı süresi sekiz yıldır

(4) Zamanaşımı süresi, kabahate ilişkin tanımdaki fiilin işlenmesiyle veya neticenin gerçekleşmesiyle işlemeye başlar.

(5) Kabahati oluşturan fiilin aynı zamanda suç oluşturması halinde suçla ilişkin dava zamanaşımı hükümleri uygulanır.

Yerine getirme zamanaşımı

MADDE 21.- (1) Yerine getirme zamanaşımının dolması halinde idarî para cezasına veya mülkiyetin kamuya geçirilmesine ilişkin karar artık yerine getirilemez.

(2) Yerine getirme zamanaşımı süresi;

a) Ellibin Türk Lirası veya daha fazla idarî para cezasına karar verilmesi halinde yedi,

b) Yirmibin Türk Lirası veya daha fazla idarî para cezasına karar verilmesi halindebeş,

c) Onbin Türk Lirası veya daha fazla idarî para cezasına karar verilmesi halinde dört,

d) Onbin Türk Lirasından az idarî para cezasına karar verilmesi halinde üç,

Yıldır

(3) Mülkiyetin kamuya geçirilmesine ilişkin zamanaşımı süresi on yıldır

(4) Zamanaşımı süresi, kararın kesinleşmesi tarihinden itibaren işlemeye başlar.

(5) Kanun hükmü gereği olarak idarî yaptırımın yerine getirilmesi ne başlanamaması veya yerine getirilememesi halinde zamanaşımı işlemez.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Karar Verme Yetkisi ve Kanun Yolları

İdarî yaptırım kararı verme yetkisi

MADDE 22.- (1) Kabahat dolayısıyla idarî yaptırım kararı vermeye ilgili kanunda açıkça gösterilen idarî kurul, makam veya kamu görevlileri yetkilidir.

(2) Kanunda açık hüküm bulunmayan hallerde ilgili kamu kurum ve kuruluşunun en üst amiri bu konuda yetkilidir.

(3) İdarî kurul, makam veya kamu görevlileri, ancak ilgili kamu kurum ve kuruluşunun görev alanına giren yerlerde işlenen kabahatler dolayısıyla idarî yaptırım kararı vermeye yetkilidir

(4) 4.12.2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun yer bakımından yetki kuralları kabahatler açısından da geçerlidir

Cumhuriyet savcısının karar verme yetkisi

MADDE 23.- (1) Cumhuriyet savcısı, kanunda açıkça hüküm bul-

nan hallerde bir kabahat dolayısıyla idarî yaptırım kararı vermeye yetkilidir.

(2) Bir suç dolayısıyla başlatılan soruşturma kapsamında bir kabahatin işlendiğini öğrenmesi halinde Cumhuriyet savcısı durumu ilgili kamu kurum ve kuruluşuna bildirebileceği gibi, kendisi de idarî yaptırım kararı verebilir

(3) Soruşturma konusu fiilin kabahat oluşturduğunun anlaşılması halinde Cumhuriyet savcısı bu nedenle idarî yaptırım kararı verir Ancak, bunun için ilgili kamu kurum ve kuruluşu tarafından idarî yaptırım kararı verilmemiş olması gerekir

Mahkemenin karar verme yetkisi

MADDE 24 .- (1) Kovuşturma konusu fiilin kabahat oluşturduğunun anlaşılması halinde mahkeme tarafından idarî yaptırım kararı verilir.

İdarî yaptırım kararı

MADDE 25.- (1) İdarî yaptırım kararına ilişkin tutanakta;

- a) Hakkında idarî yaptırım kararı verilen kişinin kimlik ve adresi,
- b) İdarî yaptırım kararı verilmesini gerektiren kabahat fiili,
- c) Bu fiilin işlendiğini ispata yarayacak bütün deliller,
- d) Karar tarihi ve kararı veren kamu görevlilerinin kimliği,

Açık bir şekilde yazılır Tutanakta, ayrıca kabahati oluşturan fiil, işlendiği yer ve zaman gösterilerek açıklanır

Kararların tebliği

MADDE 26.- (1) İdarî yaptırım kararı, 11.2.1959 tarihli ve 7201 sayılı Tebligat Kanunu hükümlerine göre ilgili kişiye tebliğ edilir. Tebligat metninde bu karara karşı başvurulabilecek kanun yolu, mercii ve süresi açık bir şekilde belirtilir.

(2) İdarî yaptırım kararının ilgili gerçek kişinin huzurunda verilmesi halinde tutanakta bu husus açıkça belirtilir. Bu karara karşı başvurulabileceği kanun yolu, mercii ve süresine ilişkin olarak bilgilendirildikten sonra kişinin karar tutanağını imzalaması istenir. İmzadan kaçınılması halinde bu durum tutanakta açıkça belirtilir. Karar tutanağının bir örneği kişiye verilir.

(3) Tüzel kişi hakkında verilen idarî yaptırım kararları her halde ilgili tüzel kişiye tebliğ edilir.

Başvuru yolu

MADDE 27.- (1) İdarî para cezası ve mülkiyetin kamuya geçirilmesine ilişkin idarî yaptırım kararına karşı, kararın tebliği veya tefhimi tarihinden itibaren en geç onbeş gün içinde, sulh ceza mahkemesine başvurulabilir. Bu süre içinde başvurunun yapılmamış olması halinde idarî yaptırım kararı kesinleşir.

(2) Mücbir sebebin varlığı dolayısıyla bu sürenin geçirilmiş olması halinde bu sebebin ortadan kalktığı tarihten itibaren en geç yedi gün içinde karara karşı başvuruda bulunulabilir. Bu başvuru, kararın kesinleşmesini engellemez; ancak, mahkeme yerine getirmeyi durdurabilir.

(3) Başvuru, bizzat kanunî temsilci veya avukat tarafından sulh ce-

za mahkemesine verilecek bir dilekçe ile yapılır Başvuru dilekçesi, iki nüsha olarak verilir.

(4) Başvuru dilekçesinde, idarî yaptırım kararına ilişkin bilgiler, bu karara karşı ileri sürülen deliller açık bir şekilde gösterilir. Dilekçede ayrıca, başvurunun süresinde yapılmasını engelleyen mücbir sebep dayanaklarıyla gösterilir.

(5) İdarî yaptırım kararının mahkeme tarafından verilmesi halinde bu madde hükmü uygulanmaz.

Başvurunun incelenmesi

MADDE 28.- (1) Başvuru üzerine mahkemece yapılan ön inceleme sonucunda;

a) Yetkili olmadığının anlaşılması halinde dosyanın yetkili sulh ceza mahkemesine gönderilmesine,

b) Başvurunun süresi içinde yapılmadığının, başvuru konusu idarî yaptırım kararının sulh ceza mahkemesinde incelenebilecek kararlardan olmadığının veya başvuranın buna hakkı bulunmadığının anlaşılması halinde, bu nedenlerle başvurunun reddine,

c) (a) ve (b) bentlerinde sayılan nedenlerin bulunmaması halinde başvurunun usulden kabulüne,

Karar verilir.

(2) Başvurunun usulden kabulü halinde mahkeme dilekçenin bir örneğini ilgili kamu kurum ve kuruluşuna tebliğ eder.

(3) İlgili kamu kurum ve kuruluşu, başvuru dilekçesinin tebliği tarihinden itibaren en geç onbeş gün içinde mahkemeye cevap verir.

Başvuru konusu idarî yaptırıma ilişkin işlem dosyasının tamamının bir örneği, cevap dilekçesi ile birlikte mahkemeye verilir. Mahkeme, işlem dosyasının aslını da ilgili kamu kurum ve kuruluşundan isteyebilir. Cevap dilekçesi, idarî yaptırım kararına karşı başvuruda bulunan kişi sayısından bir fazla nüsha olarak verilir.

(4) Mahkeme, başvuruda bulunan kişilere cevap dilekçesinin bir örneğini tebliğ eder; talep üzerine veya re'sen tarafları çağırarak belli bir gün ve saatte dinleyebilir. Dinleme için belirlenen günle tebligatın yapılacağı gün arasında en az bir haftalık zaman olmasına dikkat edilir. Dinleme sırasında taraflar veya avukatları hazır bulunur. Mazeretsiz olarak hazır bulunmama, yokluklarında karar verilmesine engel değildir. Bu husus, tebligat yazısında açıkça belirtilir.

(5) Ceza Muhakemesi Kanununun tanıklığa, bilirkişi incelemesine ve keşfe ilişkin hükümleri, bu başvuru ile ilgili olarak da uygulanır.

(6) Dinlemede sırasıyla; hazır bulunan başvuru sahibi ve avukatı, ilgili kamu kurum ve kuruluşunun temsilcisi, varsa tanıklar dinlenir, bilirkişi raporu okunur, diğer deliller ortaya konulur.

(7) Mahkeme, ilgilileri dinledikten ve bütün delilleri ortaya koyduktan sonra aleyhinde idarî yaptırım kararı verilen ve hazır bulunan tarafa son sözünü sorar. Son söz hakkı, aleyhinde idarî yaptırım kararı verilen tarafın kanunî temsilcisi veya avukatı tarafından da kullanılabilir. Mahkeme son kararını hazır bulunan tarafların huzurunda açıklar.

(8) Mahkeme, son karar olarak idarî yaptırım kararının;

a) Hukuka uygun olması nedeniyle, "başvurunun reddine",

b) Hukuka aykırı olması nedeniyle, "idarî yaptırım kararının kaldırılmasına",

Karar verir.

(9) İki bin Türk Lirası dahil idarî para cezalarına karşı başvuru üzerine verilen kararlar kesindir.

İtiraz yolu

MADDE 29.- (1) Mahkemenin verdiği son karara karşı, yargı çevresinde yer aldığı ağır ceza mahkemesine itiraz edilebilir. Bu itiraz, kararın tebliği tarihten itibaren en geç yedi gün içinde yapılır.

(2) İtirazla ilgili karar, dosya üzerinden inceleme yapılarak verilir.

(3) Mahkeme, her bir itirazla ilgili olarak "itirazın kabulüne" veya "itirazın reddine" karar verir.

(4) Mahkemenin verdiği karar taraflara tebliğ edilir. Vekil olarak avukatla temsil edilme halinde ayrıca taraflara tebligat yapılmaz.

(5) İdarî yaptırım kararının ağır ceza mahkemesi tarafından verilmesi halinde bu karara karşı itiraz mercii en yakın ağır ceza mahkemesidir.

Vazgeçme ve kabul

MADDE 30.- (1) Kanun yoluna başvuran kişi, bu konuda karar verilinceye kadar başvurusundan vazgeçebilir. Vazgeçme halinde bir daha aynı konuda başvuruda bulunulamaz.

(2) İlgili kamu kurum ve kuruluşu da mahkeme tarafından karar verilinceye kadar kanun yolu başvurusunu kabul ederek idarî yaptırım kararını geri alabilir.

Masrafların ve vekalet ücretinin ödenmesi

MADDE 31.- (1) İdarî yaptırım kararına karşı kanun yoluna başvurulması harca tâbi değildir.

(2) Kanun yoluna başvuru dolayısıyla oluşan bütün masraflar ve vekalet ücreti, başvurusu veya savunması reddedilen tarafça ödenir.

5252 SAYILI TÜRK CEZA KANUNUNUN YÜRÜRLÜK VE UYGULAMA ŞEKLİ HAKKINDA KANUN

BİRİNCİ BÖLÜM

Genel Hükümler

Amaç

MADDE 1. - (1) Bu Kanunun amacı, 26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun yürürlüğe konulmasına ilişkin usul ve esasları belirlemektir.

Kapsam

MADDE 2. - (1) Bu Kanun, diğer kanunlarda, yürürlükten kaldırılan 1.3.1926 tarihli ve 765 sayılı Türk Ceza Kanununa yapılan yollamaları, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun yürürlüğe girmesiyle yürürlükten kaldırılan hükümleri ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun uygulanması için diğer kanunlarda yapılan değişiklikleri, yürürlüğe girmesinden önce işlenmiş suçlar hakkında ne suretle hüküm kurulacağına ve kesinleşmiş cezaların nasıl infaz edileceğine ilişkin hükümleri kapsar.

İKİNCİ BÖLÜM

Uyum Hükümleri

Yollamalar

MADDE 3. - (1) Mevzuatta, yürürlükten kaldırılan Türk Ceza Ka-

nununa yapılan yollamalar, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda bu hükümlerin karşılığını oluşturan maddelere yapılmış sayılır

(2) Mevzuatta, yürürlükten kaldırılmış Türk Ceza Kanununun kitap, bab ve fasıllarına yapılmış olan yollamalar o kitap, bab ve fasıl içinde yer almış hükümlerin karşılığını oluşturan 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun maddelerine yapılmış sayılır

Diğer kanunlardaki para cezalarının artırılması ve usulü

MADDE 4. - (1) 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun dışındaki kanunlarda yer alan para cezalarından nispi nitelikteki vergi ve resim cezaları, nispi para cezaları ve tazminat kabilinden değişen orana bağlı bulunan para cezaları hariç olmak üzere, kanun ve tüzüklerde alt ve üst sınırları veya bunlardan birinin gösterildiği veya hiç gösterilmediği veya sabit bir rakam olarak gösterilmiş bulunan para cezalarından (idarî ve disiplin para cezaları dahil);

a) Türkiye Büyük Millet Meclisinin ilk kurulduğu tarihten önce yürürlüğe girmiş bulunan bütün kanun ve tüzüklerde yazılı olup da, daha sonraki tarihlerde Türkiye Büyük Millet Meclisince miktarına dokunulmamış para cezaları yüz kırık bin sekiz yüz altmış katına,

b) Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul olunup da;

1. 31.12.1939 tarihine kadar yürürlüğe girmiş bulunan kanunlardaki para cezaları seksen beş bin yedi yüz on beş katına,

2. 1.1.1940 tarihinden 31.12.1945 tarihine kadar yürürlüğe girmiş bulunan kanunlardaki para cezaları elliyedibin yuz kırk beş katına,

3. 1.1.1946 tarihinden 31.12.1959 tarihine kadar yürürlüğe girmiş bulunan kanunlardaki para cezaları yirmisekiz bin beş yüz yetmiş katına,

4. 1.1.1960 tarihinden 31.12.1970 tarihine kadar yürürlüğe girmiş bulunan kanunlardaki para cezaları ondörtbinikiyüzseksenbeş katına,
5. 1.1.1971 tarihinden 31.12.1977 tarihine kadar yürürlüğe girmiş bulunan kanunlardaki para cezaları sekizbinbeşyüzyetmiş katına,
6. 1.1.1978 tarihinden 31.12.1980 tarihine kadar yürürlüğe girmiş bulunan kanunlardaki para cezaları ikibinsekizyüzaltmış katına,
7. 1.1.1981 tarihinden 31.12.1987 tarihine kadar yürürlüğe girmiş bulunan kanunlardaki para cezaları bindörtüyüzotuz katına,
8. 1.1.1988 tarihinden 31.12.1993 tarihine kadar yürürlüğe girmiş bulunan kanunlardaki para cezaları kırkdört katına,
9. 17.10.1996 tarihli ve 4199 sayılı, 21.5.1997 tarihli ve 4262 sayılı kanunlarla değişik 2918 sayılı KarayollarıTrafik Kanunu istisna olmak üzere, 1.1.1994 tarihinden 31.12.1998 tarihine kadar yürürlüğe girmiş kanunlardaki para cezaları yirmidokuz katına,
10. 1.1.1999 tarihinden 31.12.1999 tarihine kadar yürürlüğe girmiş bulunan kanunlardaki para cezaları beş katına,
11. 1.1.2000 tarihinden 31.12.2000 tarihine kadar yürürlüğe girmiş bulunan kanunlardaki para cezaları dört katına,
12. 1.1.2001 tarihinden 31.12.2001 tarihine kadar yürürlüğe girmiş bulunan kanunlardaki para cezaları üç katına,
13. 1.1.2002 tarihinden 31.12.2002 tarihine kadar yürürlüğe girmiş bulunan kanunlardaki para cezaları iki katına,

Çıkarılmıştır

Ağır para cezasının dönüştürülmesi

MADDE 5. - (1) (Değişik-5349-11/05/2005-1.m.) Kanunlarda ngrlen "ağır para" cezaları, "adli para" cezasına dntrlmtr.

(2) Bu kanunlarda Türk Ceza Kanununda belirlenen cezalar sisteme uygun değişiklik yapıncaya kadar, birinci fıkrada belirtilen kanunlarda alt ve üst sınırlarından birisi veya bunlardan her ikisi gösterilmemiş olmakla birlikte, alt veya üst sınırlar arasında uygulama yapılmasını gerektirir nitelikteki adli para cezalarında cezanın alt sınırı drtyzelli milyon, üst sınırı yzmilyafTrk Lirası olarak uygulanır. Bu fıkra hükümleri, nisp nitelikteki adli para cezaları hakkında uygulanmaz.

(Ekleme-5349-11/05/2005-1.m.)(3) Ağır para cezasından dönüştürülen adli para cezasının ödenmemesi halinde, 13.12.2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 106 ncı maddesi hükümlerine göre hapis süresinin belirlenmesinde bir gün karşılığı olarak yzmilyonTrk Lirası esas alınır

Ağır hapis cezasının dönüştürülmesi

MADDE 6. - (Değişik-5349-11/05/2005-2.m.)(1) Kanunlarda ngrlen "ağır hapis" cezaları, "hapis" cezasına dntrlmtr.

(2) 1 Haziran 2005 tarihinden önce işlenmiş olan suçlarla ilgili olarak 765 sayılıTrk Ceza Kanununun 13 ve 15 inci maddelerinin uygulanması zarureti bulunan hallerde;

a) Ağır hapis iken, birinci fıkra uyarınca hapse dönüştürülen cezalar, kanunlarında aksine bir hüküm yoksa alt sınır bir yıl, üst sınır yirmidört yıl olarak,

b) Hapis cezalarında kanunlarında aksine bir hüküm yoksa alt sınır yedi gün, üst sınır beş yıl olarak,

Uygulanır.

Hafif hapis ve hafif para cezalarının idari para cezasına dönüş - türülmesi

MADDE 7.- (Değişik-5349-11/05/2005-3.m.) Madde 7. — (1) Kanunlarda, "hafif hapis" veya "hafif para" cezası olarak öngörülen yaptırımlar idari para cezasına dönüştürülmüştür. İdari para cezasının hesaplanmasında 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 52 nci maddesi hükümleri uygulanır. İlgili kanunda "hafif hapis" cezasının üst sınırının belirtilmediği hallerde, idari para cezasının hesaplanmasında esas alınacak gün sayısının üst sınırı, yediyüzotuzdur

(2) Kanunlarda, "hafif hapis cezası" ile "hafif para cezası"nın seçimlik olarak veya birlikte öngörüldüğü hallerde, idari para cezası yaptırımının belirlenmesinde "hafif hapis cezası" esas alınır

(3) Kanunlarda, sadece "hafif para cezası"nın öngörüldüğü ve cezanın alt veya üst sınırının belirtilmediği hallerde, idari para cezası, yüzyirmimilyon Türk Lirasından az, onsekizmilyar Türk Lirasından fazla olamaz.

(4) Bu madde hükmüne göre idari para cezasına karar vermeye Cumhuriyet savcısı yetkilidir

Yeni Türk Lirasının kullanılması

MADDE 8. - (1) Türk Ceza Kanununda geçen "Türk Lirası" ibaresi karşılığında, uygulamada, 28.1.2004 tarihli ve 5083 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Para Birimi Hakkında Kanun hükümlerine

rine göre ülkede tedavülde bulunan para "Yeni Türk Lirası" olarak adlandırıldığı sürece, bu ibare kullanılır

Lehe olan hükümlerin uygulanmasında usul

MADDE 9. - (1) (Değişik-5349-11/05/2005-4.m.)1 Haziran 2005 tarihinden önce kesinleşmiş hükümlerle ilgili olarak, Türk Ceza Kanununun lehe olan hükümlerinin derhal uygulanabileceği hallerde, duruşma yapılmaksızın da karar verilebilir

(2) (Değişik-5349-11/05/2005-4.m.)Birinci fıkra hükmü, 1 Haziran 2005 tarihinden önce verilip de Yargıtay tarafından lehe olan hükümlerin uygulanması hususunda değerlendirme yapılması gerektiği gerekçesiyle bozularak mahkemesine gönderilen hükümler hakkında da uygulanır

(3) Lehe olan hüküm, önceki ve sonraki kanunların ilgili bütün hükümleri olaya uygulanarak, ortaya çıkan sonuçların birbirleriyle karşılaştırılması suretiyle belirlenir

(Ekleme-5349-11/05/2005-4.m.) (4) Kesin hükümle sonuçlanmış olan davalarda, sonradan yürürlüğe giren bir kanunla ilgili olarak lehe hükmün belirlenmesi ve uygulanması amacıyla yapılan yağılama bakımından dava zamanaşımına ilişkin hükümler uygulanmaz.

İnfazın ertelenmesi veya durdurulması

MADDE 10. - (1) (Değişik-5349-11/05/2005-5.m.)1 Haziran 2005 tarihinden önce kesinleşmiş olan mahkûmiyet kararları hakkında bu Kanunun lehe olan hükümleri öncelikle dikkate alınarak, 4.4.1929 tarihli ve 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 402 nci maddesi uyarınca infazın ertelenmesine veya durdurulmasına karar verilir.

(Ekleme-5349-11/05/2005/6.m.) **GEÇİCİ MADDE 1.** — (1) Diğer kanunların, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun Birinci Kitabında yer alan düzenlemelere aykırı hükümleri, ilgili kanunlarda gerekli değişiklikler yapılınca ve en geç 31 Aralık 2006 tarihine kadar uygulanır.

5271 SAYILI CEZA MUHALEMESİ KANUNU

(ilgili maddeler)

İtiraz olunabilecek kararlar

MADDE 267. - (1) Hâkim kararları ile kanunun gösterdiği hâllerde, mahkeme kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebilir.

İtiraz usulü ve inceleme mercileri

MADDE 268. - (1) Hâkim veya mahkeme kararına karşı itiraz, kanunun ayrıca hüküm koymadığı hâllerde 35 inci maddeye göre ilgililerin kararı öğrendiği günden itibaren yedi gün içinde kararı veren mercie verilecek bir dilekçe veya tutanağa geçirilmek koşulu ile zabıt kâtibine beyanda bulunmak suretiyle yapılır Tutanakla tespit edilen beyanı ve imzayı mahkeme başkanı veya hâkim onaylar 263 üncü madde hükmü saklıdır

(2) Kararına itiraz edilen hâkim veya mahkeme, itirazı yerinde görürse kararını düzeltir; yerinde görmezse en çok üç gün içinde, itirazı incelemeye yetkili olan mercie gönderir.

(3) İtirazı incelemeye yetkili merciler aşağıda gösterilmiştir:

a) Sulh ceza hâkiminin kararlarına yapılan itirazların incelenmesi, yargı çevresinde buldukları asliye ceza mahkemesi hâkimine aittir.

b) Sulh ceza işleri, asliye ceza hâkimi tarafından görülüyorsa itirazı inceleme yetkisi ağır ceza işlerini gören mahkeme başkanına aittir.

c) Asliye ceza mahkemesi hâkimi tarafından verilen kararlara yapılacak itirazların incelenmesi, yargı çevresinde buldukları ağır ceza mahkemesine ve bu mahkeme ile başkan tarafından verilen kararlar hakkındaki itirazların incelenmesi, o yerde ağır ceza mahkemesinin birden çok dairesinin bulunması hâlinde, numara olarak kendisini izleyen daireye; son numaralı daire için birinci daireye; o yerde ağır ceza mahkemesinin tek dairesi varsa, en yakın ağır ceza mahkemesine aittir.

d) Naip hâkim kararlarına yapılacak itirazların incelenmesi, mensup oldukları ağır ceza mahkemesi başkanına, istinabe olunan mahkeme kararlarına karşı yukarıdaki bentlerde belirtilen esaslara göre buldukları yerdeki mahkeme başkanı veya mahkemeye aittir.

e) Bölge adliye mahkemesi ceza dairelerinin kararları ile Yargıtay ceza dairelerinin esas mahkeme olarak baktıkları davalarda verdikleri kararlara yapılan itirazlarda; üyenin kararını görevli olduğu dairesinin başkanı, daire başkanı ile ceza dairesinin kararını numara itibarıyla izleyen ceza dairesi; son numaralı daire söz konusu ise birinci ceza dairesi inceler.

İtirazın kararın yerine getirilmesinde etkisi

MADDE 269. - (1) İtiraz, kararın yerine getirilmesinin geri bırakılması sonucunu doğurmaz.

(2) Ancak, kararına itiraz edilen makam veya kararı inceleyecek merci, geri bırakılmasına karar verebilir

İtirazın Cumhuriyet savcısına ve karşı tarafa tebliği ile inceleme ve araştırma yapılması

MADDE 270. - (1) İtirazı inceleyecek merci, yazı ile cevap verebilir

mesi için itirazı, Cumhuriyet savcısı ve karşı tarafa bildirebilir Mercii, inceleme ve araştırma yapabileceği gibi gerekli gördüğünde bunların yapılmasını da emredebilir

Karar

MADDE 271. - (1) Kanunda yazılı olan hâller saklı kalmak üzere, itiraz hakkında duruşma yapılmaksızın karar verilir Ancak, gerekli görüldüğünde Cumhuriyet savcısı ve sonra müdafii veya vekil dinlenir.

(2) İtiraz yerinde görülürse mercii, aynı zamanda itiraz konusu hakkında da karar verir.

(3) Karar mümkün olan en kısa sürede verilir.

(4) Merciiin, itiraz üzerine verdiği kararları kesindir; ancak ilk defa mercii tarafından verilen tutuklama kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebilir.

İKİNCİ BÖLÜM

İstinaf

İstinaf

MADDE 272. - (1) İlk derece mahkemelerinden verilen hükümlere karşı istinaf yoluna başvurulabilir. Ancak, onbeş yıl ve daha fazla hapis cezalarına ilişkin hükümler, bölge adliye mahkemesince re'sen incelenir.

(2) Hükümden önce verilip hükme esas teşkil eden veya başkaca

kanun yolu öngörülmemiş olan mahkeme kararlarına karşı da hükümle birlikte istinaf yoluna başvurulabilir.

(3) Ancak;

a) Sonuç olarak belirlenen ikibin lira dahil adlî para cezasına mahkûmiyet hükümlerine,

b) Üst sınırı beşyüz günü geçmeyen adlî para cezasını gerektiren suçlardan beraat hükümlerine,

c) Kanunlarda kesin olduğu yazılı bulunan hükümlere,

Karşı istinaf yoluna başvurulamaz.

İstinaf istemi ve süresi

MADDE 273. - (1) İstinaf istemi, hükmün açıklanmasından itibaren yedi gün içinde hükmü veren mahkemeye bir dilekçe verilmesi veya zabıt kâtibine bir beyanda bulunulması suretiyle yapılır; beyan tutanağa geçirilir ve tutanak hâkime onaylattırılır Tutuklu sanık hakkında 263 üncü madde hükmü saklıdır

(2) Hüküm, istinaf yoluna başvurma hakkı olanların yokluğunda açıklanmışsa, süre tebliğ tarihinden başlar.

(3) Asliye ceza mahkemelerinde bulunan Cumhuriyet savcıları, mahkemelerinin yargı çevresi içerisindeki sulh ceza mahkemelerinin; ağır ceza mahkemelerinde bulunan Cumhuriyet savcıları, mahkemelerinin yargı çevresi içerisindeki asliye ve sulh ceza mahkemelerinin hükümlerine karşı, kararın o yer Cumhuriyet Başsavcılığına geliş tarihinden itibaren yedi gün içinde istinaf yoluna başvurabilirler.

(4) Sanık ve bu Kanuna göre katılan sıfatını almış olanlar ile katılma isteği karara bağlanmamış, reddedilmiş veya katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunanların dilekçe veya beyanında, başvuruya ilişkin nedenlerin gösterilmemesi inceleme yapılmasına engel olmaz.

(5) Cumhuriyet savcısı, istinaf yoluna başvurma nedenlerini gerekçeleriyle birlikte yazılı isteminde açıkça gösterir Bu istem ilgililere tebliğ edilir. İlgililer, tebliğ tarihinden itibaren yedi gün içinde bu husustaki cevaplarını bildirebilirler

Eski hâle getirme süresi içinde istinaf süresinin işlemedi

MADDE 274. - (1) Sanık, yokluğunda aleyhine verilen hükümlere karşı eski hâle getirme isteminde bulunabilir. Eski hâle getirme süresi içinde de istinaf süresi işler. Sanığın eski hâle getirme isteminde bulunduğu hâllerde, ayrıca istinaf isteminde bulunması gerekir Bu hâlde istinaf istemi ile ilişkili işler, eski hâle getirme istemi hakkında karar verinceye kadar ertelenir.

İstinaf başvurusunun etkisi

MADDE 275. - (1) Süresi içinde yapılan istinaf başvurusu, hükmün kesinleşmesini engeller.

(2) Hüküm, istinaf yoluna başvuran Cumhuriyet savcısına veya ilgililere gerekçesiyle birlikte açıklanmamışsa; hükme karşı istinaf yoluna başvurulduğunun mahkemece öğrenilmesinden itibaren gerekçe, yedi gün içinde tebliğ edilir.

İstinaf isteminin hükmü veren mahkemece reddi

MADDE 276. - (1) İstinaf istemi, kanunî sürenin geçmesinden sonra veya aleyhine istinaf yoluna başvurulamayacak bir hükme karşı

yapılmışsa ya da istinaf yoluna başvuranın buna hakkı yoksa, hüküm veren mahkeme bir kararla dilekçeyi reddeder.

(2) İstinaf başvurusunda bulunan Cumhuriyet savcısı veya ilgililer, ret kararının kendilerine tebliğinden itibaren yedi gün içinde bölge adliye mahkemesinden bu hususta bir karar vermesini isteyebilirler. Bu takdirde dosya bölge adliye mahkemesine gönderilir. Ancak, bu nedenle hükmün infazı ertelenemez.

İstinaf isteminin tebliği ve cevabı

MADDE 277. - (1) 276 ncı maddeye göre hükmü veren mahkemeye reddedilmeyen istinaf dilekçesi veya beyana ilişkin tutanağın bir örneği karşı tarafa tebliğ olunur. Karşı taraf, tebliğ tarihinden itibaren yedi gün içinde yazılı olarak cevabını verebilir

(2) Karşı taraf sanık ise, bir tutanağa bağlanmak üzere zabıt kâtibine yapılacak bir beyanla da cevabını verebilir Cevap verildikten veya bunun için belirli süre bittikten sonra dava dosyası, bölge adliye mahkemesine sunulmak üzere, Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir

(3) 262 ve 263 üncü madde hükümleri saklıdır

Bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet savcısının gör evi

MADDE 278. - (1) Dava dosyası, bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığına geldiğinde incelenerek, varsa tebligat eksikliklerinin giderilmesi sağlandıktan ve sunulması gereken belge ve deliller de eklendikten sonra, yazılı düşüncüyü içeren bir tebliğname ile birlikte bölge adliye mahkemesi ceza dairesine verilir. Bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen tebliğname ilgililere de tebliğ olunur.

Dosya üzerinde ön inceleme

MADDE 279. - (1) Dosya üzerinde yapılan ön inceleme sonunda;

- a) Bölge adliye mahkemesinin yetkili olmadığına anlaşılması hâlinde dosyanın yetkili bölge adliye mahkemesine gönderilmesine,
- b) Bölge adliye mahkemesine başvurunun süresi içinde yapılmadığının, incelenmesi istenen kararın bölge adliye mahkemesinde incelenebilecek kararlardan olmadığına, başvuranın buna hakkı bulunmadığının anlaşılması hâlinde istinaf başvurusunun reddine,

Karar verilir.

Bölge adliye mahkemesinde inceleme ve kovuşturma

MADDE 280. - (1) Bölge adliye mahkemesi, Cumhuriyet Başsavcılığının tebliğnamesini, dosyayı ve dosyayla birlikte sunulmuş olan delilleri inceledikten sonra;

- a) İlk derece mahkemesinin kararında usule veya esasa ilişkin herhangi bir hukuka aykırılığın bulunmadığını, delillerde veya işlemlerde herhangi bir eksiklik olmadığını, ispat bakımından değerlendirilmenin yerinde olduğunu saptadığında istinaf başvurusunun esastan reddine,
- b) İlk derece mahkemesinin kararında 289 uncu maddede belirtilen bir hukuka aykırılık nedeninin bulunması hâlinde hükmün bozulmasına ve dosyanın yeniden incelenmek ve hükmolünmek üzere hükmü bozulan ilk derece mahkemesine veya kendi yargı çevresinde uygun göreceği diğer bir ilk derece mahkemesine gönderilmesine,
- c) Diğer hâllerde, gerekli tedbirleri aldıktan sonra ilk derece mah-

kemesinin kararını kaldırarak davanın yeniden görülmesine ve duruşma hazırlığı işlemlerine başlanmasına,

Karar verir.

Duruşma hazırlığı

MADDE 281. - (1) Duruşma hazırlığı aşamasında bölge adliye mahkemesi başkanı veya görevlendireceği üye, 175 inci madde hükümlerine uygun olarak duruşma gününü saptar; gerekli çağrılar yapar. Tutuksuz sanığa yapılacak çağrıda kendi başvurusu üzerine açılacak davanın duruşmasına gelmediğinde davasının reddedileceği ayrıca bildirilir.

(2) Mahkemece, gerekli görülen tanıkların, bilirkişilerin dinlenilmesine ve keşif yapılmasına karar verilir.

İstisnalar

MADDE 282. - (1) Duruşma açıldığında aşağıda gösterilen istisnalar dışında bu Kanunun duruşma hazırlığı, duruşma ve karara ilişkin hükümleri uygulanır:

- a) Duruşma, bu Kanunun öngördüğü genel hükümlere göre başladıktan sonra görevlendirilen üyenin inceleme raporu okunur.
- b) İlk derece mahkemesinin gerekçeli hükmü de okunur.
- c) İlk derece mahkemesinde dinlenen tanıkların ifadelerini içeren tutanaklar ile keşif tutanakları, bilirkişi raporu, bölge adliye mahkemesi duruşma hazırlığı aşamasında toplanan delil ve belgeler yapılmışsa keşif ve bilirkişi açıklamalarına ilişkin tutanak ve raporlar okunur.

d) Bölge adliye mahkemesi duruşmasında dinlenilmeleri gerekli görülen tanık ve bilirkişiler çağrılır

Sanık lehine başvurma hâlinde verilecek hüküm

MADDE 283. - (1) İstinaf yoluna sanık lehine başvurulmuşsa, yeniden verilen hüküm, önceki hükümle belirlenmiş olan cezadan daha ağır olamaz.

Direnme yasağı

MADDE 284. - (1) Bölge adliye mahkemesi karar ve hükümlerine karşı direnilemez; bunlara karşı herhangi bir kanun yoluna gidilemez.

(2) İtiraz ve temyize ilişkin hükümler saklıdır.

Özel kanunların temyize ilişkin hükümleri

MADDE 285.- (1) Türk Ceza Kanununun 18 inci maddesinin dördüncü fıkrası hükmü hariç; diğer kanunlarda temyiz edilebileceği veya haklarında Yargıtaya başvurulabileceği belirtilmiş olup da bölge adliye mahkemelerinin görev alanına giren dava ve işlere ilişkin ilk derece mahkemelerinin karar ve hükümlerine karşı istinaf yoluna başvurulur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Temyiz

Temyiz

MADDE 286. - (1) Bölge adliye mahkemesi ceza dairelerinin bozma dışında kalan hükümleri temyiz edilebilir.

(2) Ancak;

- a) İlk derece mahkemelerinden verilen beş yıl veya daha az hapis cezaları ile miktarı ne olursa olsun adlî para cezalarına karşı istinaf başvurusunun esastan reddine dair bölge adliye mahkemesi kararları,
- b) İlk derece mahkemelerinden verilen beş yıl veya daha az hapis cezalarını artırmayan bölge adliye mahkemesi kararları,
- c) Sulh ceza mahkemesinin görevine giren suçlarla ilgili olarak ilk derece mahkemelerinden verilen hükümlere ilişkin her türlü bölge adliye mahkemesi kararları,
- d) Adlî para cezasını gerektiren suçlarda ilk derece mahkemelerinden verilen hükümlere ilişkin suç niteliğini değiştirmeyen bölge adliye mahkemesi kararları,
- e) Sadece eşya veya kazanç müsaderesine veya bunlara yer olmadığına ilişkin ilk derece mahkemesi kararlarını değiştirmeyen bölge adliye mahkemesi kararları,
- f) On yıl veya daha az hapis cezasını veya adlî para cezasını gerektiren suçlardan, ilk derece mahkemesince verilen beraat kararları ile ilgili olarak bölge adliye mahkemesince verilen beraat kararları ile istinaf başvurusunun esastan reddine dair kararları,

g) Davanın düşmesine, ceza verilmesine yer olmadığına, güvenlik tedbirine ilişkin ilk derece mahkemesi kararları ile ilgili olarak bölge adliye mahkemesince verilen davanın düşmesine, ceza verilmesine yer olmadığına, güvenlik tedbirine veya istinaf başvurusunun reddine dair kararlar,

h) Yukarıdaki bentlerde yer alan sınırlar içinde kalmak koşuluyla aynı hükümde, cezalardan ve kararlardan birden fazlasını içeren bölge adliye mahkemesi kararları,

Temyiz edilemez.

Hükümden önceki kararların temyizi

MADDE 287. - (1) Hükümden önce verilip hükme esas teşkil eden veya başkaca kanun yolu öngörülmemiş olan mahkeme kararları da hükümle beraber temyiz olunabilir.

Temyiz nedeni

MADDE 288. - (1) Temyiz, ancak hükmün hukuka aykırı olması nedenine dayanır.

(2) Bir hukuk kuralının uygulanmaması veya yanlış uygulanması hukuka aykırılıktır

Hukuka kesin aykırılık hâlleri

MADDE 289. - (1) Temyiz dilekçesi veya beyanında gösterilmiş olmasa da aşağıda yazılı hâllerde hukuka kesin aykırılık var sayılır:

a) Mahkemenin kanuna uygun olarak teşekkül etmemiş olması.

b) Hâkimlik görevini yapmaktan kanun gereğince yasaklanmış hâkimin hükme katılması.

- c) Geçerli şüphe nedeniyle hakkında ret istemi öne sürülmüş olup da bu istem kabul olunduğu hâlde hâkimin hükme katılması veya bu istemin kanuna aykırı olarak reddedilip hâkimin hükme katılması.
- d) Mahkemenin kanuna aykırı olarak davaya bakmaya kendini görevli veya yetkili görmesi.
- e) Cumhuriyet savcısı veya duruşmada kanunen mutlaka hazır bulunması gereken diğer kişilerin yokluğunda duruşma yapılması.
- f) Duruşmalı olarak verilen hükümde açıklık kuralının ihlâl edilmesi.
- g) Hükümün 230 uncu madde gereğince gerekçeyi içermemesi.
- h) Hüküm için önemli olan hususlarda mahkeme kararı ile savunma hakkının sınırlandırılmış olması.
- i) Hükümün hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen delile dayanması.

Sanığın yararına olan kurallara aykırılık

MADDE 290. - (1) Sanığın yararına olan hukuk kurallarına aykırılık, sanık aleyhine hükümün bozdurulması için Cumhuriyet savcısına bir hak vermez.

Temyiz istemi ve süresi

MADDE 291. - (1) Temyiz istemi, hükümün açıklanmasından itibaren yedi gün içinde hükümü veren mahkemeye bir dilekçe verilmesi veya zabıt kâtibine bir beyanda bulunulması suretiyle yapılır; beyan tutanağa geçirilir ve tutanak hâkime onaylattırılır Tutuklu bulunan sanık hakkında 263 üncü madde hükümü saklıdır

(2) Hüküm, temyiz yoluna başvurma hakkı olanların yokluğunda açıklanmışsa, süre tebliğ tarihinden başlar.

Eski hâle getirme süresi içinde temyiz süresinin işlemesi

MADDE 292. - (1) Sanığın aleyhine, yokluğunda verilen hükümlerde eski hâle getirme istemiyle ilgili olarak 274 üncü madde hükümleri uygulanır.

Temyiz başvurusunun etkisi

MADDE 293. - (1) Süresi içinde yapılan temyiz başvurusu, hükmün kesinleşmesini engeller.

(2) Hüküm, temyiz eden Cumhuriyet savcısına veya ilgililere gerekçesiyle birlikte açıklanmamışsa; hükmün temyiz edildiğinin bölge adliye mahkemesince öğrenilmesinden itibaren gerekçe, yedi gün içinde tebliğ edilir.

Temyiz başvurusunun içeriği

MADDE 294. - (1) Temyiz eden, hükmün neden dolayı bozulmasını istediğini temyiz başvurusunda göstermek zorundadır.

(2) Temyiz sebebi, ancak hükmün hukukî yönüne ilişkin olabilir.

Temyiz gerekçesi

MADDE 295. - (1) Temyiz başvurusunda temyiz nedenleri gösterilmemişse temyiz başvurusu için belirlenen sürenin bitmesinden veya gerekçeli kararın tebliğinden itibaren yedi gün içinde hükmü temyiz olunan bölge adliye mahkemesine bu nedenleri içeren bir ek dilekçe verilir. Cumhuriyet savcısı temyiz dilekçesinde, temyiz isteğinin sanığın yararına veya aleyhine olduğunu açıkça belirtir

(2) Temyiz, sanık tarafından yapılmış ise, ek dilekçe kendisi veya müdafii tarafından imza edilerek verilir.

(3) Müdafii yoksa sanık, tutanağa bağlanmak üzere zabıt kâtibine yapacağı bir beyanla gerekçesini açıklayabilir; tutanak hâkime onaylatılır. Sanığın yasal temsilcisi ve eşi hakkında 262 nci madde, tutuklu sanık hakkında ise 263 üncü madde hükümleri saklıdır.

Temyiz isteminin kabule değer sayılmamasından dolayı hükmü veren mahkemece reddi

MADDE 296. - (1) Temyiz istemi, kanunî sürenin geçmesinden sonra yapılmış veya temyiz edilemeyecek bir hüküm temyiz edilmiş veya temyiz edenin buna hakkı yoksa, hükmü temyiz olunan bölge adliye veya ilk derece mahkemesi bir karar ile temyiz istemini reddeder.

(2) Temyiz eden, ret kararının kendisine tebliğinden itibaren yedi gün içinde Yargıtaydan bu hususta bir karar vermesini isteyebilir. Bu takdirde dosya Yargıtaya gönderilir. Ancak, bu nedenden dolayı hükmün infazı ertelenemez.

Temyiz dilekçesinin tebliği ve cevabı, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının gör evi

MADDE 297. - (1) 296 ncı maddeye göre hükmü veren bölge adliye mahkemesince reddedilmeyen temyiz istemine ilişkin dilekçesinin bir örneği karşı tarafa tebliğ olunur. Karşı taraf, tebliğ tarihinden itibaren yedi gün içinde yazılı olarak cevabını verebilir.

(2) Cevap verildikten veya bunun için belirli süre bittikten sonra dava dosyası, bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir.

(3) Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen tebliğname, hükmü temyiz etmeleri veya aleyhlerine sonuç doğurabilecek görüş içermesi hâlinde sanık veya müdafii ile katılan veya vekillerine ilgili dairesince tebliğ olunur. İlgili taraf tebliğden itibaren bir hafta içinde yazılı olarak cevap verebilir

(4) Üçüncü fıkra uyarınca yapılacak tebligatlar ilgililerin dava dosyasından belirlenen son adreslerine yapılmasıyla geçerli olur

(5) 262 ve 263 üncü madde hükümleri saklıdır

Temyiz isteminin reddi

MADDE 298. - (1) Yargıtay, süresi içinde temyiz başvurusunda bulunulmadığını, hükmün temyiz edilemez olduğunu, temyiz edenin buna hakkı olmadığını ya da temyiz dilekçesinin temyiz sebeplerini içermediğini saptarsa, temyiz istemini reddeder.

Duruşmalı inceleme

MADDE 299. - (1) On yıl veya daha fazla hapis cezasına ilişkin hükümlerde, Yargıtay, incelemelerini sanığın veya katılanın temyiz başvurusundaki istemi üzerine veya re'sen duruşma yoluyla yapar. Duruşma gününden sanığa, katılana, müdafii ve vekile haber verilir. Sanık, duruşmada hazır bulunabileceği gibi, kendisini bir müdafii ile de temsil ettirebilir.

(2) Sanık, tutuklu ise duruşmaya katılmak isteminde bulunamaz.

Duruşmada usul

MADDE 300. - (1) Duruşmadan önce görevlendirilen üye veya tetkik hâkimi tarafından hazırlanan rapor üyelere açıklanır Üyeler, ay-

rıca bizzat dosyayı incelerler Bu hususlar gerçekleştikten sonra duruşma açılır.

(2) Duruşmada Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı veya yerine görevlendirdiği Yargıtay Cumhuriyet savcısı, sanık, müdafii, katılan ve vekili iddia ve savunmalarını açıklar Temyizi istemiş olan tarafa önce söz verilir. Her hâlde son söz sanığındır

Temyizde incelenecek hususlar

MADDE 301. - (1) Yargıtay, yalnız temyiz başvurusunda belirtilen hususlar ile temyiz istemi usule ilişkin noksanlardan kaynaklanmışsa, temyiz başvurusunda bunu belirten olaylar hakkında incelemeler yapar.

Temyiz isteminin esastan reddi veya hükmün bozulması

MADDE 302. - (1) Bölge adliye mahkemesinin temyiz olunan hükmünün Yargıtayca hukuka uygun bulunması hâlinde temyiz isteminin esastan reddine karar verilir.

(2) Yargıtay, temyiz edilen hükmü, temyiz başvurusunda gösterilen, hükmü etkileyecek nitelikteki hukuka aykırılıklar nedeniyle bozar Bozma sebepleri ilâmda ayrı ayrı gösterilir

(3) Hüküm, temyiz dilekçesinde gösterilen sebeplerle bozulduğunda, dilekçede açıklanmış olmasa bile saptanan bütün diğer hukuka aykırılık hâlleri de ilâmda gösterilir

(4) Hükmün bozulmasına neden olan hukuka aykırılık, bu hükme esas olarak saptanan işlemlerden kaynaklanmış ise, bunlar da aynı zamanda bozulur.

(5) 289 uncu madde hükümleri saklıdır

Yargıtayca davanın esasına hükmedilecek hâller, hukuka aykırılığın düzeltilmesi

MADDE 303. - (1) Hükme esas olarak saptanan olaylara uygulanmasında hukuka aykırılıktan dolayı hüküm bozulmuş ise, aşağıdaki hâllerde Yargıtay davanın esasına hükmedebileceği gibi hükümdeki hukuka aykırılığı da düzeltebilir:

- a) Olayın daha ziyade aydınlanması gerekmeden beraate veya davanın düşmesine ya da alt ve üst sınırı olmayan sabit bir cezaya hüküm olunması gerekirse.
- b) Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının iddiasına uygun olarak sanığa kanunda yazılı cezanın en alt derecesini uygulamayı uygun görürse.
- c) Mahkemece sabit görülen suçun unsurları, niteliği ve cezası hükümde doğru gösterilmiş olduğu hâlde sadece kanunun madde numarası yanlış yazılmış ise.
- d) Hükümden sonra yürürlüğe giren kanun, suçun cezasını azaltmış ve mahkemece sanığa verilecek cezanın belirlenmesinde artırma sebebi kabul edilmemiş veya yeni bir kanun ile fiil suç olmaktan çıkarılmış ise birinci hâlde daha az bir cezanın hüküm olunması ve ikinci hâlde hiç ceza hüküm olunmaması gerekirse.
- e) Sanığın açıkça saptanmış olan doğum ve suç tarihlerine göre verilecek cezanın belirlenmesinde gerekli indirim yapılmamış veya yanlış indirim yapılmış ise.
- f) Artırma veya indirim sonucunda verilecek ceza süresi veya miktarının belirlenmesinde maddî hata yapılmış ise.

g) Türk Ceza Kanununun 61 inci maddesindeki sıralamanın gözetilmemesi yüzünden eksik veya fazla ceza verilmiş ise.

h) Harçlar Kanunu ile yargılama giderlerine ilişkin hükümlere ve Avukatlık Kanununa göre düzenlenen ücret tarifesine aykırılık mevcutsa.

Yargıtay kararının gönderileceği merci

MADDE 304. - (1) Yargıtayca 302 nci maddenin birinci fıkrası veya 303 üncü madde uyarınca verilen kararlara ilişkin dosya, hükmü veren bölge adliye mahkemesine gönderilmesi için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına verilir Bölge adliye mahkemesi, dosyayı Yargıtaydan geldiği tarihten itibaren yedi gün içinde gereğinin yapılması için ilgili ilk derece mahkemesine gönderilmek üzere bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığına verir

(2) Yargıtay, dosyayı 303 üncü maddede belirtilenlerin dışında kalan hâllerde yeniden incelenmek ve hüküm verilmek üzere hükmü bozulan bölge adliye mahkemesine veya diğer bir bölge adliye mahkemesine gönderir.

(3) Hüküm, mahkemenin hukuka aykırı olarak kendisini görevli veya yetkili görmesinden dolayı bozulmuşsa, Yargıtay aynı zamanda dosyayı görevli veya yetkili mahkemeye gönderir.

(4) İlk derece mahkemesi tarafından doğrudan temyiz yolu açık bulunan hükümlerle ilgili olarak verilen karara ilişkin dosya, hükmü veren ilk derece mahkemesine gönderilmek üzere Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına verilir

Yargıtayda hükmün açıklanması

MADDE 305. - (1) Hüküm, 231 inci madde gereğince açıklanır

Buna olanak bulunmadığı takdirde duruşmanın bitiminden itibaren yedi gün içinde karar verilir.

Hükmün bozulmasının diğer sanıklara etkisi

MADDE 306. - (1) Hüküm, sanık lehine bozulmuşsa ve bu hususların temyiz isteminde bulunmamış olan diğer sanıklara da uygulanması olanağı varsa, bu sanıklar da temyiz isteminde bulunmuşçasına hükmün bozulmasından yararlanırlar

Davaya yeniden bakacak mahkemenin işlemleri

MADDE 307. - (1) Yargıtaydan verilen bozma kararı üzerine davaya yeniden bakacak bölge adliye veya ilk derece mahkemesi, ilgililere bozmaya karşı diyeceklerini sorar.

(2) Sanık, müdafii, katılan ve vekilinin dosyada varolan adreslerine de davetiye tebliğ olunamaması veya davetiye tebliğ olunmasına rağmen duruşmaya gelmemeleri nedeniyle bozmaya karşı beyanları saptanmamış olsa da duruşmaya devam edilerek dava yokluklarında bitirilebilir. Ancak, sanık hakkında verilecek ceza, bozmaya konu olan cezadan daha ağır ise, her hâlde dinlenmesi gerekir.

(3) Yargıtaydan verilen bozma kararına bölge adliye veya ilk derece mahkemesinin direnme hakkı vardır. Ancak, direnme üzerine Yargıtay Ceza Genel Kurulunca verilen kararlara karşı direnilemez.

(4) Hüküm yalnız sanık tarafından veya onun lehine Cumhuriyet savcısı veya 262 nci maddede gösterilen kimselerce temyiz edilmişse, yeniden verilen hüküm, önceki hükümle belirlenmiş olan cezadan daha ağır olamaz.

**5275 SAYILI CEZA VE GÜVENLİK TEDBİRLERİNİN
İNFAZI HAKKINDA KANUN**

(ilgili madde)

Adlî para cezasının infazı

MADDE 106.- (1) Adlî para cezası, Türk Ceza Kanununun 52 nci maddesinin birinci fıkrasında belirtilen usule göre tayin olunacak bir miktar paranın Devlet Hazinesine ödenmesinden ibarettir.

(2) Adlî para cezasını içeren ilâm Cumhuriyet Başsavcılığına verilir. Cumhuriyet savcısı otuz gün içinde adlî para cezasının ödenmesi için hükümlüye 20 nci maddenin üçüncü fıkrası uyarınca bir ödeme emri tebliğ eder.

(3) Hükümlü, tebliğ olunan ödeme emri üzerine belli süre içinde adlî para cezasını ödemezse, Cumhuriyet savcısının kararı ile ödenmeyen kısma karşılık gelen gün miktarınca hapsedilir.

(4) Çocuklar hakkında verilen adlî para cezası ile kısa süreli hapis cezasından çevrilen adlî para cezasının ödenmemesi hâlinde, bu cezalar hapse çevrilemez. Bu takdirde onbirinci fıkra hükmü uygulanır.

(5) Adlî para cezasının hapse çevrileceği mahkeme ilâmında yazılı olmasa bile üçüncü fıkra hükmü Cumhuriyet Başsavcılığınca uygulanır.

(6) Hükümde, adlî para cezası taksitle bağlanmamış ise, bir aylık süre içinde adlî para cezasının üçte birini ödeyen hükümlünün isteği üzerine geri kalan kısmının birer ay ara ile iki eşit taksitte ödenmesine izin verilir. İlk taksidin süresinde ödenmemesi hâlinde, verilen ikinci taksitle ilişkin izin hükümsüz kalır.

(7) Adli para cezası yerine çektirilen hapis süresi üç yılı geçemez. Birden fazla hükümle adli para cezalarına mahkûmiyet hâlinde bu süre beş yılı geçemez.

(8) Hükümlü, hapis yattığı günlerin dışındaki günlere karşılık gelen parayı öderse hapisten çıkartılır

(9) Türk Ceza Kanununun 50 nci maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi saklı kalmak üzere, adli para cezasından çevrilen hapsin infazı ertelenemez ve bunun infazında koşullu salıverilme hükümleri uygulanamaz. Hapse çevrilmiş olmasına rağmen hak yoksunlukları bakımından esas alınacak olan adli para cezasıdır

(10) Türk Ceza Kanununun 50 nci maddesinin birinci fıkrasının (a) bendine göre kısa süreli hapis cezasından çevrilen adli para cezalarının infazında, aynı maddenin altıncı ve yedinci fıkraları hükümleri saklıdır

(11) İnfaz edilen hapsin süresi, adli para cezasını tamamıyla karşılamamış olursa, geri kalan adli para cezasının tahsili için ilâm, Cumhuriyet Başsavcılığınca mahallin en büyük mal memuruna verilir. Bu makamlarca 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanuna göre kalan adli para cezası tahsil edilir